

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Větrní – vybrané problémy a návrh pedagogického řešení

Vypracoval: Bc. Jakub Vančura
Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 12. 4. 2023

Jakub Vančura v. r.

Poděkování

Rád bych poděkoval panu docentu Holubci za vedení mé diplomové práce. Při konzultacích se mi poctivě věnoval a předal mi celou řadu cenných podnětů, které mi při tvorbě této práce velice pomohly.

Anotace

Tato diplomová práce se věnuje životu ve Větrní, což je malé jihočeské město s poměrně špatnou pověstí. Práce je rozdělena do tří základních částí.

V úvodu autor stanovuje výzkumnou hypotézu, o jejíž ověření se následně snaží, a popisuje cíle práce společně s plánovanými metodami. První část je teoretická. Jejím úkolem je seznámení čtenáře s danou lokalitou a s vybranými problémy.

Druhou část tvoří samotný výzkum. Autor se dostává do Větrní, kde se prostřednictvím kvalitativního výzkumu (metodou polostrukturovaného rozhovoru) pokouší zmapovat život zdejšího obyvatelstva. Dojde k oslovení různých expertů, ale i běžných místních obyvatel. V důsledku zkoumání dojde k potvrzení nebo vyvrácení stanovené hypotézy.

Následuje třetí část, která je zaměřena pedagogicky. V rámci této části se autor pokouší sestavit metodologii pro učitele výchovy k občanství na 2. stupni základní školy, který by se snažil reagovat na některé zdejší problémy a chtěl situaci zlepšit. Cílem je pokusit se tuto metodologii sestavit tak, aby její užití mohlo vést ke snížení dopadů vybraných problémů. Postup lze použít i ve srovnatelných lokalitách s obdobnými problémy.

Klíčová slova: sociální vyloučení, pedagogický problém, závislosti, alkohol, drogy, dluhy, exekuce

Abstract

This diploma thesis is about life in Větrní, which is a small South Bohemian town with a relatively bad reputation. The work is divided into three basic parts.

In the introduction of the diploma thesis, the author establishes a research hypothesis, which he then tries to verify, and describes the goals of the work together with the planned methods. The first part is theoretical. Its task is to acquaint the reader with the to the locality and selected problems.

The second part is the research. The author gets to Větrní, where he tries to map the life of the local population through qualitative research (mainly using the semi-structured interview method). Various experts will be approached, as well as ordinary local residents. As a result of the investigation, the established hypothesis will be confirmed or refuted.

The third part follows, which is pedagogically focused. In this part, the author tries to compile a methodology for civic education teachers in the lower secondary school, who would try to respond to some local problems and would like to improve the situation. The goal is to try to compile this methodology in such a way that its use can lead to a reduction of the impacts of the identified problems. The procedure can also be used in comparable locations with similar problems.

Keywords: social exclusion, pedagogical problem, addictions, alcohol, drugs, debts, execution

Obsah

1	Úvod.....	7
1.1	Přehled řešené problematiky v dostupné literatuře.....	8
2	Teoretická část	8
2.1	Tradice sociologického výzkumu a zkoumání chudoby.....	8
2.2	Vybrané sociální problémy a vliv na děti	11
2.3	Základní údaje o obci Větrní	18
2.4	Běžný život ve Větrní	21
3	Výzkumná část.....	22
3.1	Druh a metoda výzkumu.....	22
3.2	Průběh výzkumu	24
3.3	Rozhovory s vyučujícími.....	25
3.4	Rozhovory s dalšími experty	30
3.5	Rozhovory s místními obyvateli.....	38
3.6	Shrnutí podle témat.....	44
3.7	Vyhodnocení výzkumu.....	49
4	Pedagogická část.....	51
4.1	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	51
4.2	Didaktická literatura	53
4.3	Potřeby dle výsledků výzkumu.....	54
4.4	Příklady aktivit do vyučovacích hodin	55
5	Závěr	60
	Seznam použitých zdrojů	66
	Přílohy	75
	Obrázky	76

1 Úvod

V lidské společnosti můžeme pozorovat menší či větší míru nerovností. Zatímco některé společnosti můžeme považovat za relativně rovné, v jiných lze v tomto ohledu pozorovat značnou nerovnost. Někde se lidem žije lépe, jinde hůře. Nejde přitom jen o ekonomické hledisko. I mnohé společnosti, které považujeme za vyspělé, jsou často tvořeny různě početnou skupinou obyvatel, která žije téměř či zcela na okraji společnosti. S lokalitami, ve kterých tito obyvatelé žijí, jsou často spjaty různé problémy, které se mohou projevovat ve všech oblastech života dotčených lidí. Mají přitom zpravidla vliv na všechny členy dané domácnosti, tedy i na děti. Může jít například o zadlužení či problémy se závislostmi.

Tato diplomová práce si klade za úkol zmapovat situaci v jihočeském městečku Větrní, ve kterém se mimo jiné nachází i sociálně vyloučené lokality. Jejím cílem je zjistit, s jakými problémy se potýkají zdejší obyvatelé a navrhnout postup pro učitele na 2. stupni základní školy, který se v rámci svého předmětu chce pokusit o minimalizaci vybraných problémů.

Práce je rozdělena do třech základních částí. První část bude teoretická a poslouží k získání základního přehledu o městě Větrní a o vybraných sociálních problémech. Pro bližší nahlédnutí do situace a zjištění problémů, se kterými se zdejší obyvatelé potýkají, pak bude použit kvalitativní výzkum, který tvoří druhou část práce. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru se autor pokusí zjistit informace jak od zdejších expertů, tak od běžných místních obyvatel. Autor osloví mimo jiné zdejší učitele, starostu, policistu, terénní pracovníci a knihovnici. Na základě teoretických poznatků i informací zjištěných během kvalitativního výzkumu pak bude sestavena třetí část, kterou bude tvořit návrh několika vyučovacích aktivit.

Hypotézou je, že mezi problémy Větrní patří mimo jiné zadlužení, exekuce a problémy se závislostí na drogách a alkoholu. Autor předpokládá, že se v rámci výzkumu potvrdí existence těchto problémů ve Větrní. Pedagogická část se pak bude snažit na výzkum reagovat, přičemž bude sestaven návrh, jak se pokusit minimalizovat výskyt zjištěných problémů z pozice učitele výchovy k občanství na 2. stupni základní školy.

1.1 Přehled řešené problematiky v dostupné literatuře

Na úvod bude zařazen přehled několika děl v rámci dostupné literatury, která se touto problematikou zabývá. V případě zájmu si čtenář může prostřednictvím těchto knih prohloubit znalosti pro lepší orientaci v dané oblasti. Pro tyto účely byly vybrány dostupné knihy, které se zdají být nejvíce relevantní. O problémech sociálně vyloučených lokalit pojednává například dílo *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická* od Jana Kellera (2014), problémy s rozpočtem domácností se pak zabývá dílo *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu* od Luboše Smrčky (2010). Základní přehled o sociologii může poskytnout kniha Miroslava Dismana (2008) *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele* a o moderním pedagogickém přístupu, který doporučuje učitel s dlouhou praxí, lze získat přehled v díle *Líný učitel: kompas moderního učitele* napsaném Robertem Čapkem (2020).

2 Teoretická část

V teoretické části bude stručně shrnuta historie sociologického výzkumu a zkoumání chudoby, budou popsány vybrané sociální problémy a čtenář bude seznámen se základními údaji o městě Větrní.

2.1 Tradice sociologického výzkumu a zkoumání chudoby

Jahoda a kol. (2013, s. 157) píše, že ve starověku a středověku nebylo důležité věnovat se zkoumání sociální struktury společnosti, protože postavení jednotlivců bylo jasně dané. První sociografická studie nazvaná *The Political Anatomy of Ireland* pak vznikla poté, co v roce 1641 anglická armáda dobyla Irsko a byly potřeba informace o struktuře irské společnosti (tamtéž, s. 158). Kolem roku 1800 se pak začínaly objevovat pravidelné zprávy vydávané charitativními organizacemi, které byly zaměřené na chudé vrstvy obyvatelstva, přičemž se zvyšující se mírou industrializace se do centra pozornosti průzkumů čím dál více dostával městský proletariát (tamtéž, s. 160).

V 19. století pak Friedrich Engels představil svoji teorii třídního boje (Jahoda a kol., 2013, s. 162). Ve výzkumu se uplatňovaly různé pohledy autorů, například Adolphe Quételet aplikoval v sociologických výzkumech statistiku (tamtéž, s. 164), Frédéric de Play se pak zaměřoval na detailní znalost všech podrobností o zkoumaných (tamtéž, s. 166). V Německu pak v roce 1872 vznikl spolek Verein für Sozialpolitik, který sdružoval významné sociology a statistiky a získával informace o výzkumech v jiných zemích (tamtéž, s. 173).

Jedním z témat sociologických výzkumů byla od začátku chudoba, případně pak sociální vyloučení. Mareš (1999, s. 100) se zmiňuje o třech zdrojích novodobého pohledu na chudobu, přičemž prvním z nich je Friedrich Engels, o kterém píše, že považuje dělníky za oběti kapitalistické industrializace. Mareš zároveň popisuje, že podle Engelse vedlo zavedení strojů a jejich soukromé vlastnictví k rozdělení společnosti na dělníky a kapitalisty (tamtéž, s. 100 – 101). Další pohled na chudobu přinesl Charles Booth, který stanovil, co považuje za chudobu a představil své rozdělení společnosti na 8 tříd (Mareš, 1999, s. 104). Třetí pohled pak představuje Seebohm Rowntree, který koncept chudoby rozpracoval detailněji, přičemž chudobu posuzoval nepřímou, a to podle životního stylu (tamtéž, s. 104). Kromě toho Rowntree rozděloval chudobu na primární (příjmy nestačí na pokrytí základních fyziologických potřeb) a sekundární (příjmy by vystačily, ale nejsou vynakládány rozumně) (tamtéž, s. 105).

O'Connor (2016, s. 180) uvádí k chudobě, že se v 60. letech 20. století stala předmětem akademického a vládou sponzorovaného výzkumu v USA. S chudobou se však bojovalo i ve státech západní Evropy. Zde se setkáváme s pojmem welfare state, což je označení pro sociální stát. Jeho konkrétní podoba se ale napříč jednotlivými státy lišila. Jak píše Gordon (2007, s. 195), například ve Spojeném království byl účelem welfare státu boj s chudobou, zatímco v jiných státech (např. Německo) šlo především o sociální integraci. Zatímco ve Spojeném království bylo hlavním cílem, aby ti nejchudší nebyli úplně na dně, v Německu a ve skandinávských zemích byla vyvíjena snaha, aby byla celá společnost do jisté míry rovnostářská (podporovány byly i střední a nižší střední vrstvy).

V rámci boje s chudobou byla například v roce 1961 přijata tzv. Sociální charta, která deklarovala určitá práva v sociální oblasti, sociální program v roce 1974 pak stanovil, že hospodářský růst nemá být sám o sobě cílem, nýbrž pouze prostředkem ke zvýšení kvality života obyvatel (Gordon, 2007, s. 196). Od roku 1999 jsou články 136 a 137 Amsterdamské smlouvy rozšířeny možnosti Evropské unie v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení, což vedlo mimo jiné k založení Evropské strategie sociálního začleňování (Gordon, 2007, s. 197).

Předmětem sociologických výzkumů byly i sociálně vyloučené lokality. Pojem sociální vyloučení přitom vznikl až relativně pozdě. K jeho vytvoření došlo ve Francii poté, kdy vědci v 70. letech 20. století začali zjišťovat, že takový termín chybí (Toušek, 2007, s. 6). Keller (2014, s. 7) uvádí, že sociální exkluze se až do poloviny 70. let 20. století považovala spíše jen za okrajový problém a předpokládalo se, že se povede sociálně vyloučené začlenit do fungující společnosti. Dnes je však již jasné, že k tomu nedošlo. Sociálně vyloučené lokality rozhodně nevymizely a nevypadá to, že by se to v nejbližší době mělo změnit.

Sociologický výzkum se odehrával i na našem území. Období po roce 1948 zde však pro sociologické výzkumy příliš příznivé nebylo. Večerník (2011, s. 137) uvádí, že sociologie byla považována za buržoazní pavědu a na univerzitách tak pro ni nebyl prostor. O chudobě se sice psalo, šlo však zejména o postavení dělnické třídy za první republiky (tamtéž, s. 138). Nabízí se však otázka, nakolik jsou taková díla relevantní, jelikož mohla být ovlivněna politickým režimem. Oficiálně se chudoba na našem území nevyskytovala, byl zde funkční sociální systém a plná zaměstnanost (tamtéž, s. 138). Sociologie byla sice v polovině 60. let 20. století připuštěna, výzkum chudoby však nebyl žádoucí ani nadále (tamtéž, s. 139). V období normalizace byla chudoba tabu, protože v beztřídní společnosti oficiálně být nemohla (tamtéž, s. 139).

Zdá se, že českou sociologii začal výrazněji zajímat problém chudoby koncem 20. století, a to v souvislosti se změnou politických poměrů. Po revoluci se objevil problém nezaměstnanosti. Získat práci již nebylo samozřejmé, část obyvatel dokonce začala o zaměstnání přicházet (často například pracovníci v průmyslových odvětvích). Zejména pro méně kvalifikované, starší nebo handicapované pak nalezení zaměstnání mohlo být velmi obtížné. Obdobně mohli

problém se sháněním práce pociťovat i lidé, kteří byli z nějakého důvodu stigmatizováni (například kvůli barvě kůže či z důvodu bydliště v nechvalně známé lokalitě).

Po sametové revoluci se zvýšily sociální rozdíly a riziko chudoby, lidé se chudoby obávali například kvůli nezaměstnanosti či neregulovaným cenám potravin (Večerník, 2011, s. 140). Současně však došlo k uvolnění poměrů a výzkum chudoby již nepodléhá omezením politického režimu. Dochází k různým statistickým šetřením, která však podle Večerníka (2011, s. 141) nejsou dostatečná, protože nemohou postihnout například bezdomovce či zahraniční pracovníky vykořisťované agenturami.

Chudoba je zkoumána například na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, od roku 2004 se pak angažuje také Ministerstvo práce a sociálních věcí, které se věnuje sociálnímu začleňování (Večerník, 2011, s. 141). V letech 1995 – 2010 pak bylo aktivní občanské sdružení Socioklub, které sdružovalo autory věnující se sociálním problémům, později pak aktivity přešly pod obecně prospěšnou společnost Národní centrum sociálních studií (tamtéž, s. 142).

2.2 Vybrané sociální problémy a vliv na děti

Jak uvádí Gabajová (2015), asi deset procent obyvatel Větrní tvoří sociálně vyloučení. Definici sociálního vyloučení lze vymezit následovně: „Sociálním vyloučením rozumíme proces, při kterém jsou lidé postupně zbavováni přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti.“ (Sedláčková, 2007, s. 10). Sedláčková (2007, s. 10 – 11) zároveň poznamenává, že je sociální vyloučení často spojováno s následujícími jevy: stigmatizace, nízké vzdělání a kvalifikace, špatné možnosti uplatnění na trhu práce, nezaměstnanost, pracování na černo, závislost na sociálních dávkách, nepříznivý zdravotní stav a špatné hygienické podmínky, sociopatologické jevy, zadluženost, diskriminace, špatný přístup k informacím a neschopnost plánování do budoucna.

Z výše uvedeného je zřejmé, s kolika problémy se mohou obyvatelé v těchto lokalitách potýkat a jak může být život v nich náročný. O kvalitě života v sociálně vyloučených lokalitách píší i další autoři. Kajanová, Urban a Hajduchová (2016, s. 86) se zabývali sociálně vyloučenými lokalitami v Jihočeském kraji a zjistili, že jejich obyvatelé mají výrazně nižší kvalitu života. Podle zjištění Kajanové, Urbana a Hajduchové (2016, s. 87) jsou v sociálně exkludovaných lokalitách obyvatelé málo informováni o škodlivosti návykových látek, kromě toho doporučují zaměřit se také na snížení stresu, který má tendenci dopadat i na zdravotní stav obyvatel těchto lokalit. V případě ovlivnění míry stresu či informování o návykových látkách přitom může sehrát významnou roli i učitel.

Mnoho obyvatel sociálně vyloučených lokalit se nachází v nepříznivé situaci. Problémy mohou mít například s financemi. Těmito problémy mohou být dotčeni lidé, kteří nemohou sehnat zaměstnání, lidé pracující za nízké mzdy, nežádka se však jedná i o rodiče samoživitele. S problémy se však mohou potýkat i lidé bez pracovní jistoty. Standing (2018, s. 35) upozorňuje, že lidí pracujících v rámci některé z dočasných pracovních forem v poslední době ve většině zemí výrazně přibývá, přičemž jejich situace bývá často problematická (omezené kariérní možnosti a absence jistoty). Tito lidé jsou pak často odkázáni jen na nepravidelné příjmy. Jak přitom upozorňuje Smrčka (2010, s. 95), na takové příjmy bychom se neměli spoléhat.

Velkým problémem je chudoba. Životy členů chudých domácností nejsou jednoduché. Výdaje takových domácností jsou totiž omezené. Problém nastává, když značnou část výdajů tvoří výdaje nezbytné, které není možné vynechat a někdy už ani více snížit. Těmi mohou být například náklady na bydlení a potraviny. Lze se domnívat, že řada domácností s nízkými příjmy již tyto náklady snížila na možné minimum a více je již snížit nedokáže. Na zbytné výdaje pak zůstává jen velmi málo prostředků, pokud vůbec nějaké zbývají. Osoby v takto nepříznivé situaci sice mohou požádat o pomoc stát, ani s jeho pomocí však nemusí být jejich situace příznivá. Navíc je na chudé často nahlíženo, jako kdyby za svou situaci sami mohli. Vymezení chudoby je problematické, dá se však vycházet například z příjmu. Eurostat za příjmově chudé označuje lidi s příjmem do 60 % mediánu příjmu v daném státu (Prokop, 2022, s. 34). Pro představu lze uvést, že medián mzdy ve 3. čtvrtletí roku 2022 v České republice činil 34 993 Kč (ČSÚ, 2022a). 60 % z této částky pak představuje 20 995,8 Kč.

Je vhodné zmínit, že obdobné problémy se často týkají i lidí zadlužených, kterým po splátce dluhu může zbýt poměrně nízká částka. Někteří si přitom půjčují peníze i na relativně zbytné záležitosti. Pokud pak z nějakého důvodu nemohou splácet, dostávají se do problémů. Jak uvádí Smrčka (2010, s. 366), pořízení úvěru je dnes chápáno jako zcela běžná součást života, ačkoliv ještě na začátku 20. století tomu tak nebylo. Smrčka (2010, s. 399) píše o snaze přiblížit se životní úrovni úspěšných, o což se mnoho lidí snaží právě prostřednictvím zadlužení.

Velkým problémem pro spoustu lidí může být mimo jiné i nezaměstnanost. Někteří lidé mohou mít z různých důvodů problém zaměstnání sehnat. Důvodů může být mnoho, může jít například o nízkou kvalifikaci, rasovou diskriminaci, případně nemoc, která jim brání najít si práci. Roli však mohou sehrát i exekuce, kvůli kterým lidem zbyde z výdělku tak málo, že se rozhodnou raději pracovat na černo. Vliv však může mít třeba i právě stigma plynoucí z místa jejich bydliště. Potenciální zaměstnavatel může být vůči uchazeči o zaměstnání, který bydlí v problémové lokalitě (nebo jen v lokalitě, která je za problémovou považována), daleko více obezřetný a může hledat důvody, proč takového člověka nezaměstnat.

S nezaměstnaností se přitom neodmyslitelně pojí i další problémy, které mohou významně ovlivňovat kvalitu života. Anna Mayrová píše o životech nezaměstnaných a pro představu zmiňuje některé situace, se kterými se nezaměstnaní mohou potýkat. Může jít o situaci, kdy se například rozbije důležitý spotřebič a dotyčný si musí nový pořizovat na dluh, či mu onemocní zvíře a může se dostat do situace, kdy si vybírá, zda bude mít příští měsíc na jídlo, nebo zachrání zvíře (Mayrová, 2022, s. 22).

S finanční situací také často souvisí podoba bydlení. Zdaleka ne každá rodina má svůj vlastní byt či dům, některé si pak nemohou dovolit ani podnájem. Některé děti tak vyrůstají i na ubytovnách. To však s sebou nese i některá rizika: „Hlavně život na ubytovně představuje pro děti prostředí nižších aspirací, horšího životního stylu, vyššího výskytu závislostí a také omezené sociální vazby s okolím.“ (Prokop, 2022, s. 55). Pokud se pokusíme vcítit do dítěte,

kteřé na ubytovně vyrůstá, dojde nám, jak těžká jeho situace v některých ohledech může být. Nejde jen o rizikovost prostředí a pravděpodobně i omezenou míru soukromí, dítě může zažívat rovněž i stud za to, v jakých podmínkách žije. Je možné, že si do takových podmínek ani nebude chtít pozvat své kamarády, což opět může vést ke zhoršení jeho vztahů s vrstevníky a k dalšímu prohloubení míry jeho ostrakizace v rámci školního kolektivu. Problémů spojených s nerovnostmi ve školních kolektivech přitom může přibývat. Jak totiž upozorňuje Prokop (2022, s. 36), v České republice se výrazně zvyšují nerovnosti v příjmu, který lidem zbyde po odečtení základních nákladů na zdraví, stravu a bydlení.

Problém je, že nepříznivá finanční situace rodiny, která se projevuje v mnoha oblastech života, je často velice dobře viditelná. Děti jsou schopny vnímat, kdo nosí drahé značkové oblečení či kdo do školy přichází s drahým mobilním telefonem nebo notebookem. Ve třídě se mohou naskytnout žáci, kteří budou mít do roka i několik nových mobilních telefonů nebo podobných technických zařízení, zatímco jiní mohou nosit starý tlačítkový telefon, který už mají řadu let, nebo také nemusí mít žádný. Staré otrhané oblečení je pak vidět na první pohled. Situaci může nechtěně zhoršit i učitel, který se dětí na začátku školního roku ptá, kde byly v létě s rodinou na dovolené. Jeden žák mohl za léto navštívit hned několik exotických destinací, zatímco jiný v životě nebyl v zahraničí. Je velice pravděpodobné, že takové informace nezůstanou stranou pozornosti ostatních. Přitom mohou mít významný vliv na postavení žáků v rámci kolektivu. Žák může být z kolektivu vyčleňován, protože si nemůže dovolit to, co ostatní. Nemůže se spolužáky sdílet některé zkušenosti. Kromě toho bude pravděpodobně pociťovat značnou nespravedlnost. Dotyčný pak například může přestat respektovat společenské normy. Vzдор může být snahou o zaujetí spolužáků, u kterých si neumí získat uznání jinou cestou, může však jít i o jakousi pomstu či vzepření se společností.

Problémy sociálně vyloučených lokalit tedy dopadají i na děti, které v těchto lokalitách vyrůstají. Sedláčková (2007, s. 13) uvádí, že děti v těchto oblastech mají velmi daleko od ideálního dětství, jelikož se potýkají například s chudobou či nedostatkem soukromí, přičemž autorka zmiňuje, že je chudoba problémem i z hlediska postavení dítěte v kolektivu. Této problematice se věnuje také Moree, která uvádí: „Zásadním aspektem možností společného vzdělávání je rozdílný status a to, jak se k němu dané prostředí postaví.“ (Moree, 2022, s. 96).

Ačkoliv nemusí být vliv sociálního statusu na první pohled patrný, pro dítě může být velkou komplikací.

Moree (2022, s. 14) pak píše o předsudku, stigmatu a statusu, což jsou podle autorky skutečnosti, které mohou komplikovat kontakt s lidmi, případně způsobovat, že ke kontaktu někdy ani nedojde. Jak přitom vyplynulo výše, stigmatizace je jedním z problémů, se kterými se občané v těchto lokalitách potýkají. Pokud se obyvatelé stávají oběťmi předsudků a stigmatizace, může být například omezena jejich možnost nalézt zaměstnání, což může vést k celé řadě dalších problémů.

Príslušnost k určité sociální skupině má bezesporu významný vliv na život dítěte. Lze se domnívat, že nepříznivá ekonomická situace rodiny může v životě dotčených dětí působit právě i jako stigma. O viditelnosti stigmatu se uvádí: „To, co mohou o sociální identitě určitého jedince v každém okamžiku jeho každodenního života říci všichni, s nimiž se takto setká, pro něj bude mít velkou váhu. Nevyhnutelný styk s veřejností jako celkem může mít významný následek v jednotlivých kontaktech. Protože však z každého kontaktu nějaké následky vyplynou, jejich součet může být nezměrný.“ (Goffman, 2003, s. 61 - 62). O postavení stigmatizovaných pak autor píše: „Stigmatizovaný se definuje jako nikterak odlišný od jakékoli jiné lidské bytosti, současně však je sám sebou i lidmi, kteří jej obklopují, definován jako osoba z takové společnosti vydělená.“ (Goffman, 2003, s. 126). Postavení dotčených dětí v rámci školního kolektivu tak může být například jen na základě zjevné finanční situace jejich rodiny špatné.

V souvislosti se sociálním statusem Moree zmiňuje cvičení, při kterém mají členové skupiny na čele nalepené číslo od 1 do 10, které určuje jejich sociální status. Podle jejich čísla (statusu) se k nim následně chovají ostatní. I když nikdo nezná své číslo, většinou se na konci aktivity všichni zvládnou podle chování okolí správně zařadit. Toto cvičení dokonale vystihuje problém sociálního statusu, o kterém se podle autorky sice otevřeně nemluví, ale projevuje se neverbálně. (Moree, 2022, s. 137)

Stigmatizace ve školním kolektivu však nemusí být dána pouze špatnou finanční situací rodiny dítěte. Nedbálková píše o pocitech skoro padesátileté Petry, jedné ze zaměstnankyň v továrně Baťa: „Když měla ve formuláři, který potřebovala odevzdat její dcera na své základní škole, do kolonky povolání matky vyplnit dělnice, bylo jí to nepříjemné. Pro Petřinu generaci je vyučení bez maturity znakem zaměstnanecké pozice nižšího řádu, středoškolské vzdělání a maturita se stávají normou, pro generaci Petřiných dětí už je to i aspirace na vysokou školu.“ (Nedbálková, 2021, s. 237). Nepříjemný pocit, který zaměstnankyně kvůli uvedení svého povolání zažívala, naznačuje stigmatizaci dělnických profesí ve společnosti. Tyto postoje pak snadno mohou pochytit i děti a některé spolužáky tak mohou vytlačovat z kolektivu například i kvůli povolání jejich rodičů.

Šikulová (2008, s. 65) pak uvádí, že je u dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí větší pravděpodobnost selhání ve škole. Wedlichová (2008, s. 10) upozorňuje, že ačkoliv škola nikoho vědomě nediskriminuje, učitel, který nerozumí sociokulturnímu zázemí dětí, může jejich chování či problémy s učením nesprávně vyhodnotit. Je evidentní, že pozice učitele v sociálně vyloučené lokalitě není jednoduchá. Katrňák (2004, s. 65) rovněž zmiňuje, že ekonomická situace není přímo zodpovědná za výkon dětí ve škole, jde však podle něj o životní styl takové rodiny. Je ovšem třeba si uvědomit, že životní styl je pravděpodobně často dán právě omezenými možnostmi, které dotyčné rodině špatná finanční situace nabízí. Marmot a Bell (2009, s. 42) navíc uvádí, že rozdíly ve zdravotním stavu významně souvisí se sociálními rozdíly, přičemž autoři věří, že by se zdravotní stav znevýhodněných mohl zlepšit, pokud by došlo ke zmírnění jejich sociálního znevýhodnění. Lze se tak domnívat, že se členové chudých rodin mohou častěji potýkat například se zdravotními problémy, což může vést rovněž k dalšímu znevýhodnění dítěte z dané domácnosti.

Někdy však za špatnou situaci mohou být i další problémy, jako jsou například závislosti. Závislost na alkoholu či na drogách může značným způsobem ovlivňovat rozpočet rodiny, protože se z dané závislosti snadno může stát priorita. V případě silné závislosti se mohou dostat do pozadí i zájmy dětí. Nejde přitom jen o jejich možné zanedbávání. Pokud děti budou vyrůstat v prostředí, ve kterém je užívání návykových látek časté, mohou je považovat za běžnou součást života. Děti si přitom nemusí uvědomovat škodlivost těchto látek a mohou je

chtít samy vyzkoušet. Postupem času se mohou rovněž stát závislými. Jak uvádí Ray a Ksir (1996, s. 44), funkce členů rodiny se závislosti některého z členů přizpůsobují.

Závislost na alkoholu či drogách lze tedy považovat za velmi problematickou. O užívání alkoholu se uvádí: „Pravidelné těžké pití vede k fyzické závislosti. Alkohol má ročně na svědomí miliony úmrtí, nehody, násilné činy, týrání a sebepoškozování.“ (Sessa, 2022, s. 30). Kromě toho se k jeho následkům uvádí: „Alkohol se metabolizuje v játrech, ale při jeho dlouhodobém užívání játra selhávají. (...) Chronické nadužívání alkoholu může způsobit rakovinu jater. Zároveň selhává srdce a mozek.“ (Sessa, 2022, s. 30).

Autor se věnuje i různým druhům drog. Třeba u opiátů (což je například heroin) Sessa (2022, s. 42) varuje, že mohou způsobovat extrémní fyzickou závislost, přičemž mnozí mohou v důsledku této závislosti žít až sebedestruktivním způsobem. U kokainu pak Sessa (2022, s. 40) upozorňuje, že pokud chce uživatel dosáhnout opět stejných pocitů po jeho požití, musí jeho dávku zvyšovat, předávkování však může skončit smrtí daného jedince.

Užívání drog je přitom velkým rizikem zejména u mladých lidí. „Čím nižší je věk zneuživatelů, tím vyšší je riziko vzniku závislosti.“ (Mahdalíčková, 2014, s. 20). Kromě toho Mahdalíčková (2014, s. 22) upozorňuje, že nejvíce uživatelů drog je v kategorii mladistvých a mladých dospělých. Autorka zároveň varuje: „Dlouhodobé zneužívání drog se na zdraví zneuživatele projeví negativně v mnoha směrech.“ (Mahdalíčková, 2014, s. 41). Je tak zjevné, že drogy jsou velkým problémem a učitel by se tomuto tématu nepochybně měl věnovat.

Havrdová a kol. (2013, s. 22) píše, že předpokladem, který by měl mít komunitní pracovník v sociálně vyloučené lokalitě, je mimo jiné zájem dotyčného o lidi, jejich potřeby, příběhy, apod. To se zdá být logické, protože lidem v problémové situaci jistě lépe pomůže někdo, koho jejich osudy zajímají, kdo své působení považuje za poslání a nikoliv pouze jako cestu za příjmem. Podobně by tomu podle mého mělo být i u učitelů v těchto lokalitách. Měli by tuto oblast dobře znát, vědět, jaké jsou zde problémy, o osudy lidí se zajímat a jejich problémy pomáhat řešit, nebo se o to alespoň snažit.

Havrdová a kol. (2013, s. 83) dále uvádějí, jak silný je vtisk socializace v dětství a zmiňují obtížnost přijetí nových vzorců v pozdějším věku. Z jejich tvrzení je patrné, jak silný význam hraje v životě jedince dětství. Dětství přitom nepochybně pomáhá utvářet i učitel ve škole. Role učitele je i v tomto směru velmi důležitá, a to zejména v případech, kdy děti kolem sebe nemají příliš pozitivních vzorů. Pokud nejsou vedeny ke vzdělání a nejsou jim vštěpovány hodnoty důležité pro fungování ve společnosti, jejich šance na úspěch jsou nepochybně nižší než v běžném prostředí.

Jak z této kapitoly vyplynulo, některé děti mohou mít doma poměrně nepříznivé zázemí. Nemusí to přitom nutně platit pouze pro děti ze sociálně vyloučených lokalit. Ani v takovém případě však nemusí být situace ztracená. Moree (2022, s. 85) píše o řediteli nejmenované základní školy, který zmiňuje důležitost vztahu mezi učitelem a rodiči u dětí z bezpodnělného prostředí a tvrdí, že situaci je zpravidla možné zlepšit.

2.3 Základní údaje o obci Větrní

Větrní je malé jihočeské město, které se nachází asi 5 km jihozápadně od Českého Krumlova. Žije zde 3 758 obyvatel (ČSÚ, 2022b). I přes malou rozlohu a relativně nízký počet obyvatel je v rámci Jihočeského kraje poměrně známé. Mezi hlavní příčiny pravděpodobně patří významné papírny JIP – Papírny Větrní, a. s. a výskyt sociálních problémů, kvůli kterým se Větrní objevovalo i v médiích. Dle oficiálních internetových stránek města (Historie města Větrní, 2014) se historie papíren ve Větrní píše od roku 1867, kdy začalo jejich přesouvání z původního nevyhovujícího areálu v Českém Krumlově. V provozu jsou i v současnosti, v roce 2013 se však ocitly v problémech a krátkodobě zastavily činnost, přičemž po obnovení provozu zaměstnaly již jen část bývalých pracovníků (Současnost města Větrní, 2016).

Zajímavý je rovněž vývoj počtu obyvatel v obci. Nepočítáme-li období mezi lety 1930 a 1950, kdy došlo k poklesu (zřejmě z důvodu druhé světové války a následného odsunu německého obyvatelstva), počet obyvatel ve Větrní setrval stoupá. Zatímco v roce 1869 bylo v obci zaznamenáno 1 299 obyvatel (ČSÚ, 2015), ke dni 1. 1. 2022 už jich bylo 3 758 (ČSÚ,

2022b). Zde se nabízí domněnka, zda ve vývoji počtu obyvatel nemůže spočívat i jedna z možných příčin sociálních problémů v obci. Zatímco počet obyvatel Větrní dlouhodobě narůstá, pracovních příležitostí stejným tempem přibývat nemusí, případně se jejich počet může i snižovat (např. i z důvodu problematické situace zdejších papíren).

Obec se však může pyšnit na svou velikost poměrně rozvinutou infrastrukturou. Nalezneme zde několik obchodů s potravinami, základní a mateřskou školu, lékaře, restauraci i pobočku České pošty. V kopci mezi horní a dolní částí se nachází obvodní oddělení Policie ČR a sběrný dvůr. V horní části Větrní pak nalezneme i dva penziony. Lidé se zde mohou chtít ubytovat například díky blízkosti Českého Krumlova, ale také pro relativní blízkost vodní nádrže Lipno. Návštěvníky může přilákat také pohoří Šumava, které nabízí mnoho turisticky zajímavých cílů. V obci se nachází několik autobusových zastávek. Veřejná doprava odsud jezdí nejčastěji do Českého Krumlova. Toto spojení je poměrně frekventované, v některých časech jede i několik spojů za hodinu. S nižší intenzitou pak jezdí autobusy i do Světlíku, Frymburku, Rožmberku nad Vltavou, Vyššího Brodu, Loučovic a Lipna nad Vltavou. Kromě toho se ve Větrní nachází i sportovní hala, hřiště na fotbal a tenis a venkovní i vnitřní plavecký bazén. Spodní část obce však nepůsobí příliš reprezentativně. Na jedné straně se nachází nevzhledný areál papíren, stejně tak nebudí dobrý dojem ani domy na protější straně silnice, které působí neudržovaně.

Problémy s nízkými příjmy byly s Větrním spojené už v první polovině 20. století. Cífk, který píše o postavení dělníků papíren ve Větrní v r. 1925, popisuje: „Vezmeme-li v úvahu všechny nejnutnější výdaje dělnické rodiny, (...), nemohl dělník s měsíčním platem 500 – 700 Kč vystačit. Kde bylo více dětí a pracoval jen muž, tam rodina hladověla.“ (Cífk, 1965, s. 6). Příjmy tehdejších majitelů papíren přitom Cífk (1965, s. 7) nazývá závrtnými.

Ani dnes není sociální situace ve Větrní příznivá. Nachází se zde celkem čtyři sociálně vyloučené lokality, konkrétně jde o konec ulice Rožmberská a ubytovny v ulicích Papírenská, Šumavská a Frymburská (Jurašová, 2022, ústně). Kándlová (2011) zmiňuje problémy se sociálně slabými občany, kvůli kterým Větrní navázalo spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách.

V roce 2020 činila nezaměstnanost ve Větrní 6,9 %, což byla druhá nejvyšší míra nezaměstnanosti v okrese Český Krumlov (Kyselová, 2020). Dle statistik Exekutorské komory České republiky činil podíl obyvatel s exekucí v obci Větrní ke dni 7. 3. 2023 celkem 15,20 % obyvatel obce (pro celou Českou republiku je to 6,28 %), v absolutních číslech jde o 590 obyvatel z celkových 3 882, přičemž celkový počet exekucí je vyšší než počet obyvatel a činí 4 225 (Exekutorská komora ČR, 2023). Ze statistiky je přitom rovněž patrné, že jsou zjištěné hodnoty v rámci Jihočeského kraje poměrně špatné. Obecně lze říci, že pásmo podél státních hranic (které přibližně odpovídá vymezení Sudet) je na tom v rámci Jihočeského kraje nejhůře, ve zbylých částech kraje je pak zpravidla podíl osob v exekucích o poznání nižší (Exekutorská komora ČR, 2023).

Obec na sebe upoutala pozornost také v souvislosti s volbami. Jak uvádí Daněk (2021), v roce 2018 byly Větrní společně s Duchcovem jedinými obcemi, kde se podařilo získat mandát v zastupitelstvu obce Dělnické straně sociální spravedlnosti, což je krajně pravicová strana. Pokud jde o volby, můžeme si povšimnout i dalšího zajímavého jevu, kterým je velký rozdíl ve volební účasti. Obec se dělí na tři volební okrsky. Volební místnost pro okrsek č. 1 se nachází ve spodní části Větrní, zbylé dva okrsky s čísly 2 a 3 pak mají volební místnost v horní části, přičemž tomuto rozdělení přibližně odpovídají i adresy, které pod dané okrsky spadají (Městský úřad Větrní, 2022). Volební účast v těchto okrscích se přitom výrazně liší. Například ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2021 vykázal okrsek č. 1 účast pouze 36,51 % oprávněných voličů, zatímco u dvou zbylých okrsků byla účast 56,15 % a 60,86 % (ČSÚ, 2021). Volební účast ve volbách do obecního zastupitelstva v roce 2018 byla v případě okrsku č. 1 celkem 33,64 %, v dalších dvou pak 44,68 % a 47,25 % (ČSÚ, 2018). Lze se domnívat, že zjištěná míra volební účasti může vypovídat například o rezignaci části obyvatel, kteří se smířili s tím, že svoji situaci nemohou změnit. Je ale nutné upozornit, že výsledky mohou být mírně zkreslené obyvateli některých okolních vesnic (např. Dobrné, Hašlovce a Lužná), kteří mají volební místnost rovněž ve městě Větrní. Počet obyvatel těchto obcí je však nízký a případné zkreslení by tak nemělo být velké.

2.4 Běžný život ve Větrní

Jak již bylo zmíněno, v obci se nachází například fotbalové a tenisové hřiště, venkovní koupaliště i krytý plavecký bazén. Možnost věnování se sportu může mít pozitivní vliv například na fyzickou kondici obyvatel, zároveň se jedná o další místo, kde se mohou lidé setkávat. I prostřednictvím těchto zařízení tak může docházet ke zlepšování vztahů mezi lidmi. Vzhledem k velikosti města je přítomnost hned několika sportovních zařízení poněkud překvapující. K odpočinku obyvatelé mohou využít například park s lavičkami v horní části Větrní, případně pak některou z restaurací. Rozvinutá infrastruktura má nepochybně vliv na kvalitu života ve Větrní a zdá se, že se vedení města o její rozšiřování a udržování skutečně snaží. Jak je patrné z aktuálního 180. čísla časopisu Větrník (Bíček a kol., 2022, s. 4 – 6), v letech 2018 – 2022 byly ve městě například opraveny fasády některých domů, osvětleny přechody, nedaleko koupaliště byla postavena nová stezka pro pěší a mimo jiné došlo také k velké rekonstrukci tenisového centra.

O běžném životě ve Větrní si lze utvořit představu i prostřednictvím internetových stránek města, které prozradí, že se v obci nabízí celá řada možností trávení volného času. Fotokronika na oficiálních stránkách města dokládá, že se zde koná celá řada kulturních akcí, jako jsou například hudební koncerty, akce při masopustu, rozsvícení vánočního stromku nebo setkání pro rodáky a starousedlíky z Větrní (Fotokronika Větrní, 2021). Poslední zmíněná akce vzbuzuje otázku, zda nemůže přispívat k dalšímu rozdělování obyvatel obce (v tomto případě na starousedlíky a nově přistěhované). Obecně však pořádání kulturních akcí může mít na vztahy v obci pozitivní vliv. Mohou se zde například dát do řeči a stát se přáteli i lidé, kteří by si k sobě za normálních okolností hledali cestu jen těžko. I díky podobným akcím tak někteří mohou dojít k uvědomění, že nelze ostatní odsuzovat jen na základě příslušnosti k některým kategoriím, jako jsou například věk či barva pleti. Je však otázkou, zda může organizování podobných akcí zlepšit vztahy natolik, aby se rozdělování obyvatel na skupiny, které jsou k sobě vzájemně nevraživé, zcela vymýtilo.

Město přitom nezapomíná ani na děti. Ty se například mohou stát členy klubů Lvíčata, Větrníček, Diblíci nebo Little English club, přičemž první dva nabízejí všeobecné zaměření, zbylé se pak specializují na cvičení Muay Thai nebo na výuku anglického jazyka (Spolkový

život – Větrníci, 2014). Účast v těchto klubech může dětem poskytnout nejen možnost lepšího uplatnění v budoucnu (například díky rozvinutí znalosti cizího jazyka), ale nepochybně také může vést k posílení sociální kompetence dětí.

3 Výzkumná část

V této části bude čtenář seznámen s druhem a metodou prováděného výzkumu. Získá také informace o volbě respondentů a o průběhu výzkumu. Následně bude zařazeno shrnutí jednotlivých rozhovorů a vyhodnocení.

3.1 Druh a metoda výzkumu

Pro nahlédnutí do problematiky života ve Větrní byl zvolen kvalitativní výzkum. Ten totiž umožňuje získat podrobnější přehled o situaci sledovaných osob. V tomto druhu výzkumu se o respondentech zpravidla zjistí větší množství informací. Výhodou je rovněž to, že respondenti mohou sami ovlivňovat průběh zkoumání. Nejde tedy nutně pouze o krátké odpovědi či vybírání z několika nabízených možností. Respondenti mohou sdělovat, co oni sami vnímají jako důležité, a to i v případě, kdy se na tento konkrétní faktor výzkumník přímo nezeptá. „Induktivní postup kvalitativního výzkumu pátrá po jakékoliv struktuře, která existuje v proměnných v oblasti jeho zájmu.“ (Disman, 2008, s. 288). Autor rovněž uvádí, že kvalitativní výzkum může vést k nižší míře zkreslení dat, protože na rozdíl od kvantitativního výzkumu není přísně omezován stanovenými kategoriemi (Disman, 2008, s. 298).

Pro kvalitativní výzkum je rovněž typické, že bývá jeho podoba částečně utvářena až v jeho průběhu. Jednotliví respondenti totiž mohou mimo jiné zmiňovat stále nové faktory či odkazovat na další respondenty. Předem také není možné odhadnout přesný počet respondentů, který bude nutný k nasycení vzorku. Jak uvádí Disman (2008, s. 304), k nasycení vzorku dochází u kvalitativního výzkumu ve chvíli, kdy se již v našem zkoumání nedozvídáme nic nového.

Pro sběr dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Pro rozhovor s respondenty bude předem připravena osnova probíraných témat, na která se dotazující bude ptát a základní otázky. Osnovu a konkrétní otázky však bude možné na základě odpovědí respondentů průběžně upravovat. Rovněž bude možné v závislosti na okolnostech přidávat další otázky, případně některé vynechat. Respondenti tak budou moci do značné míry výzkum ovlivnit. Bude tak možné využít výhod, které kvalitativní výzkum nabízí.

Přípravu kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru popisuje Mišovič, který uvádí: „Polostrukturovaný rozhovor obsahuje připravené otázky, důsledně a systematicky orientované k identifikaci výzkumných témat pomocí detailních odpovědí. Výzkumník může využít při vedení rozhovoru jeho osnovu a záznamový arch pro své poznámky, náměty.“ (Mišovič, 2019, s. 84). Možným problémem pak podle Mišoviče (2019, s. 106) může být např. sestavení příliš velkého počtu otázek (ideální počet je podle autora zhruba 20).

Mišovič (2019, s. 86 – 87) navrhuje nejprve zařadit úvodní část, kdy dojde ke sjednání podmínek a udělení souhlasu s výzkumem, dále se věnovat upevňování kontaktu, kdy se výzkumník věnuje méně citlivým záležitostem, a až poté zařadit tzv. jádro rozhovoru, kdy se probírají hlavní otázky. Je třeba se rovněž zaměřit na validitu a reliabilitu takového výzkumu. Jako jeden z nejvýznamnějších způsobů ověřování validity výpovědi hodnotí Mišovič (2019, s. 242) dotazování respondenta na konkrétní zkušenosti, kterými může podložit svá tvrzení. Reliability pak lze podle Mišoviče (2019, s. 252) docílit poctivým dokumentováním našeho postupu a např. ověřováním, zda získáváme srovnatelné výsledky (v čase, ale i od různých respondentů).

Mezi respondenty, kteří byli osloveni za účelem získání informací, jsou zařazeni jak experti, kteří se na životě v obci různými způsoby podílí a její problémy z různých pozic řeší (dále jen experti), tak i ostatní obyvatelé. Výzkum expertů byl tvořen otázkami v závislosti na jejich povolání. Rozhovory proběhly ústně pomocí výše zmíněné metody. V jednom případě však byla zvolena jiná metoda sběru dat, a to konkrétně písemné zodpovězení otázek. Stalo se tak na základě žádosti respondenta, který tento způsob preferoval.

Předem sestavené otázky jsou však pouze základní osnovou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkum byl při jednotlivých rozhovorech průběžně upravován na základě skutečností, které z odpovědí vyplynuly. Respondenti byli dotazováni na další otázky, některé otázky byly pozměněny či vynechány. Níže budou rozebrány výsledky, které provedené rozhovory přinesly. Předem sestavené otázky i celý přepis všech rozhovorů pak lze nalézt v přílohách k práci.

3.2 Průběh výzkumu

Provedené rozhovory lze rozdělit na dvě části. První část tvoří rozhovory s místními experty. Ti byli osloveni vzhledem k profesi, kterou vykonávají. Díky té totiž nepochybně mají přehled o situaci v obci. Byli osloveni celkem tři učitelé, starosta, policista, terénní pracovníce a kronikářka. Tyto rozhovory byly vždy předem domluvené, respondenti tak s provedením rozhovoru předem počítali, mohli se na něj připravit a ve smluvený čas nikam nespěchali. Respondenti ochotně odpovídali na otázky, chovali se přátelsky, atmosféra byla vždy příjemná. Pouze jeden z těchto rozhovorů se uskutečnil písemnou formou, a to na žádost dotyčného respondenta.

Vyhrazený čas, který si respondenti na rozhovor vyčlenili, se ukázal jako velmi důležitý. Druhou část výzkumu totiž tvořily rozhovory, které se odehrávaly přímo na ulici a předem domluvené nebyly. Docházelo totiž k oslovování náhodných kolemjdoucích. Podmínkou bylo, aby dotyčný trvale žil ve Větrní. Záměrem bylo zjistit, jak situaci v obci vnímají běžní obyvatelé. V této části výzkumu byla ochota respondentů ke spolupráci podstatně nižší. Přestože byla z mé strany snaha o maximálně přívětivé vystupování, spolupráce byla v několika případech odmítnuta. Udávaným důvodem byl především spěch, v jednom případě pak bylo sděleno, že dotyčný na výzkumy nemá náladu. K těmto odmítnutím docházelo převážně na samotném začátku oslovování, což vzbudilo obavy, zda se vůbec podaří nějaké respondenty sehnat. Později se však situace naštěstí zlepšila. Vzhledem k tomu, že rozhovory nebyly předem sjednané, je však možné, že někteří skutečně spěchali a jinak by se výzkumu zúčastnili. Jako další možná vysvětlení se pak nabízí například frustrace ze situace ve městě, skepse vůči možnostem zlepšení situace či nedůvěra k výzkumům obecně.

Výzkumné otázky byly vždy připravené předem. V některých případech se průběžně měnily na základě dosavadních odpovědí. Otázky pro místní experty se připravovaly snáze, protože bylo předem jasné, s kým bude rozhovor veden. U místních obyvatel, kteří byli oslovováni na ulici, však otázky nemohly být sestaveny přímo na míru. Navíc byla u respondentů z řad místních obyvatel pozorována zpravidla průběžně klesající ochota. U těchto rozhovorů tak byla vždy snaha o maximální vyčerpání respondenta, dokud je jeho ochota relativně vysoká. Klesající ochota mohla být dána například tím, že respondent očekával kratší výzkum a dostával se do časové tísně. Rovněž je ale možné, že se respondenti poměrně brzy začínali nudit. Při zpětném ohlédnutí lze konstatovat, že je škoda, že se některé respondenty z řad místních obyvatel nepodařilo vyčerpět více. Nebyly zvoleny například otázky směřující k povolání dotčených či k jejich měsíčnímu příjmu, což brání v porovnání odpovědí respondentů ve vztahu k jejich socioekonomickému statusu. Při sestavování výzkumu však bylo bráno v potaz, že měsíční příjem je poměrně citlivý údaj a prozrazení povolání by na malém městě (v kombinaci s ostatními zveřejněnými údaji) mohlo vést k nechtěnému prozrazení identity dotčeného respondenta. Navíc je zde již zmíněný problém zjevně klesající ochoty respondentů v průběhu času a z toho plynoucí snaha o jejich rychlé vyčerpání.

Celkem bylo provedeno 17 rozhovorů, z toho 7 s místními experty a 10 s běžnými obyvateli obce. V rámci výzkumu mezi místními experty byla snaha o vyčerpání zástupců těch povolání, která se jeví jako relevantní vzhledem k předmětu výzkumu. Při provádění výzkumu mezi místními obyvateli byli osloveni muži i ženy, osoby různých věkových kategorií, osoby bílé barvy pleti i Romové, obyvatelé horní i dolní části Větrní. Důvodem byla snaha zjistit pohled na situaci v obci z pohledu různých skupin obyvatel. Pokud by byla oslovena pouze úzká skupina obyvatel města, některé zásadní informace by mohly zůstat neodhaleny.

3.3 Rozhovory s vyučujícími

Rozhovory s vyučujícími měly za úkol zmapovat situaci na základní škole ve Větrní. Současně však byly respondentům položeny i otázky směřující k obci. Dva z těchto rozhovorů se odehrály přímo v budově ZŠ Větrní. Základní škola se nachází nedaleko silnice z Českého Krumlova do Frymburku. Od této silnice ji odděluje klidný park s několika lavičkami.

Prostředí působí příjemně. Budova školy je poměrně vzhledná a rozhodně nepůsobí zanedbaným dojmem. Nad přízemím jsou další dvě patra. Na příchod paní ředitelky jsem vyčkával ve vstupní hale, kde jsem si prohlížel výzdobu. Je znát, že si s ní dal někdo opravdu práci. Některým žákům zřejmě zrovna skončilo vyučování, po chodbách se občas rozléhaly nadávky a v jednu chvíli i zpěv. Jinak ale nic nenasvědčovalo tomu, že by zde byla situace s kázní výrazně horší než na jiných školách. Všichni vyučující se ke mně chovali příjemně a snažili se mi vyjít vstříc. V některých chvílích jsem si však nebyl jistý, zda se trochu nesnaží situaci ve zdejší škole přikrášlovat.

Z rozhovorů je patrné, že je Větrní okolím vnímáno negativně. Bývá považováno za problémovou obec. Vliv mělo zřejmě mimo jiné prohlášení částí obce za sociálně vyloučenou lokalitu, ke kterému dle informací respondentů došlo v roce 2011. Okolí respondentů často naráží na sociální problémy, se kterými se Větrní potýká.

Respondenti z řad vyučujících se shodují na tom, že se obec se sociálními problémy potýká. Zmiňovány jsou problémy jako nezaměstnanost, chudoba, zneužívání sociálních dávek. V případě dětí je pak problémem špatné zázemí a záškoláctví. Děti z některých rodin pak nejsou vedeny kučení se. Některé děti po základní škole ve vzdělávání nepokračují. V některých případech žáci končí školní docházku již absolvováním 8. třídy základní školy, tedy bez dokončeného základního vzdělání. Za velký problém Větrní jsou označovány ubytovny, kvůli kterým se do obce stahují problémoví obyvatelé. Podle respondentů jde o takzvaný obchod s chudobou, kdy lidé bydlí v relativně špatných podmínkách, avšak za poměrně vysoké ceny. Zázemí některých domácností je tedy zřejmě poměrně špatné.

V jednom z rozhovorů bylo zmíněno, že s kázní je to ve Větrní horší než jinde. Dochází zde k drzému chování žáků, lhaní a občasné i krádežím. Ostatní oslovení vyučující se však domnívají, že ve Větrní nedochází ke kázeňským problémům ve vyšší míře než na školách v jiných obcích.

Zajímavým zjištěním přitom je, že si učitelé nevšímají, že by děti ve zvýšené míře vnímaly rozdíly v majetkové situaci rodin. Ačkoliv bylo v jednom případě připuštěno, že se děti baví o tom, jaký mají např. mobil nebo boty, nejedná se zjevně o žádné vážnější problémy typu šikany. Čas od času se sice ve škole objevují krádeže, pravděpodobně ale nejsou motivovány majetkovým nedostatkem.

Respondenti se vesměs shodují, že učitel může situaci dětí z nízkopříjmových domácností v rámci kolektivu zlepšit, pokud jsou děti například obětmi slovních nárazek. Mezi konkrétní návrhy patří vymezení základních pravidel chování, která musí být důsledně vymáhána a nevhodnému chování tak zamezit. Kromě toho se objevují návrhy na zaměření se na postojovou orientaci žáků. Jako velmi dobrý se jeví nápad na zařazení takových druhů úkolů, ve kterých žáci budou nuceni spolu kooperovat. Mohou se tak naučit vzájemně spolupracovat a respektovat se.

Výsledky rozhovoru s ředitelkou ZŠ Větrní Mgr. Halkou Jánovou, který se uskutečnil dne 19. 4. 2022 ve Větrní:

Paní magistra Jánová se ve Větrní narodila. Přestože zde již zhruba 30 let nebydlí a pouze dojíždí, stále jsou patrné její sympatie k obci. Dokonce zmiňuje, že je zde „doma“. Oceňuje také snaživé vedení obce. Zároveň však připouští, že má Větrní i negativa. Obec rozděluje, tak jako mnoho zdejších obyvatel, na horní a dolní (nebo také spodní) část. Dolní část považuje za horší. Dalším negativem Větrní jsou pak ubytovny. S těmi souvisí i takzvaný obchod s chudobou. Tak se nazývá stav, kdy ubytovny sestěhovávají chudé. Ti pak žijí ve špatných podmínkách za poměrně vysokou cenu. Na toto bydlení jim přispívá stát. Respondentka však zároveň uvádí, že na tom obec není tak špatně, jak se většina lidí domnívá. Zmiňuje, že velkou roli hraje i nálepka sociálně vyloučené lokality. Části Větrní mezi ně byly zařazeny v roce 2011.

Podle respondentky nemají sestěhovaní obyvatelé často k obci žádný vztah. Tomu pak odpovídá jejich chování. Problémem je rovněž záškoláctví dětí, které musí řešit s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Výskyt kriminality zde však prý není

významně vyšší než jinde. Příčiny finančních problémů obyvatel obce jsou různé. Žijí zde matky samoživitelky, části lidem brání v uplatnění chybějící vzdělání. Někteří obyvatelé nepracují, přestože by si nějaké pracovní místo sehnat mohli.

Na ZŠ ve Větrní působí respondentka 5 let, přičemž od začátku vykonává funkci ředitelky. Předtím vyučovala na středních školách v Českém Krumlově a Kaplici. Finanční situace rodin se prý mezi dětmi projevuje. Děti se baví o tom, kdo čím disponuje, občas se objevují slovní narážky, nijak to však nevybočuje z normy. Vážnější problémy se v tomto směru nevyskytují. Občas dojde ke krádeži, ale nebývá to motivované majetkově. Ve škole se většinou řeší běžné pošťuchování, problémem je drzost vůči učitelům a výskyt záškoláctví. Děti prý neužívají alkohol ani drogy. Přišlo se však na užívání nikotinových výrobků, konkrétně nikotinových sáček.

V chování dětí se prý projevuje situace v rodinách. Přibývá dětí, které nejsou v péči rodičů. Vychovávají je prarodiče nebo jiní příbuzní. Někdy to ale nezvládají. V minulosti došlo i k umístění několika dětí navštěvujících ZŠ Větrní do dětských domovů. Na dětech se prý hodně projevuje nejistota rodičů, kterou jsou děti schopné vycítit. Týkalo se to nejprve infekčního onemocnění covid-19, nyní jde o válku na Ukrajině.

Zlepšení situace v kolektivu podle respondentky nelze dosáhnout prostřednictvím jednotlivé aktivity. Je nezbytné dlouhodobě dobře fungovat, sestavit si základní pravidla a na jejich dodržování trvat. Dále zařazovat aktivity orientované na postoje. Děti se ptát na jejich názory a případně vysvětlovat.

Výsledky rozhovoru s vyučujícím Mgr. Tomášem Bickem, který se uskutečnil písemnou formou v dubnu 2022:

Pan magistr Bicek se přistěhoval do Větrní po absolvování vysoké školy v roce 2002. Dostal zde služební byt a začal učit. Pozitivně zde hodnotí vedení obce, které se snaží o zlepšení situace. Mezi negativa pak řadí mnoho sociálně slabých občanů, sociálně vyloučené lokality a

nedostatek obchodů a služeb. Od lidí odjinud se setkal s narážkami na Větrní. Jako příklad uvádí: „Vy jste z toho Bronxu?“. Bronx je přitom nechvalně známá část New Yorku. Děti ze sociálně slabých rodin podle něj často nejsou vedeny k učení ani k práci, ale spíše k využívání sociálních dávek. Dále zde kvůli ubytovným kvete obchod s chudobou.

Respondent nezaznamenal, že by mezi sebou děti řešily majetkovou situaci rodin. Krádeže se ve škole vyskytují opakovaně, pravděpodobně ale nejsou motivované majetkovým prospěchem, přisuzuje to spíše výchově v rodině. Nejčastěji s dětmi řeší problémy s chováním a omlouváním zameškaných hodin. Případným problémům s postavením dětí z nízkopříjmových domácností v kolektivu lze podle něj čelit prací s kolektivem, rozhovory se žáky i rodiči, případně kázeňskými opatřeními a spoluprací s OSPOD a policií.

Výsledky rozhovoru s vyučujícím Mgr. Martinem Kubalákem, který se uskutečnil dne 21. 4. 2022 ve Větrní:

Pan magistr Kubalák učil dříve mnoho let v Kaplici, a to na základní umělecké škole (dále jen ZUŠ) a na gymnáziu. Poté dostal nabídku učit ve Větrní, kterou přijal. Do Větrní dojíždí, učí zde již 5 let. Podle jeho slov je lepší, když učí v jiné obci, než kde žije, protože se tím lépe oddělí osobní a pracovní život. Na Větrní mu vadí sociální vyloučení. Už od mala prý slyšel, že je to ve Větrní hrozné. Jsou zde prý problémy s chudobou, nezaměstnaností a zneužíváním sociálních dávek. Zázemí některých dětí je špatné. Respondent obec rozděluje, tak jako jiní obyvatelé, na dvě části. Ve spodní části je prý hluk a nepořádek. Na obec slýchá narážky, které se týkají zdejších problémů.

Problém spatřuje v tom, že stát lidem umožňuje, aby nic nedělali. Některé děti podle něj už na 2. stupni základní školy mají jasno, že nebudou pracovat, což nedovede pochopit. Děti však podle něj mezi sebou příliš neřeší majetkové poměry. Na ZUŠ v Kaplici se podobné problémy rovněž nevyskytovaly, ale na nižším stupni gymnázia paradoxně ano. Některé děti z velmi bohatých rodin tam měly vůči spolužákům slovní narážky.

Ve škole musí řešit drzé chování, lhaní, krádeže a ubližování, a to psychické i fyzické. Fyzické konflikty někdy končí i zraněním, jindy prý jde o běžné rvačky. Ve kmenové třídě respondenta podle jeho slov dojde k fyzickému násilí zhruba 2x za rok, v některých třídách k tomu ale nedochází prakticky vůbec. Respondent opět uvádí pro srovnání situaci na svých předchozích působištích. Na ZUŠ neřešil fyzické násilí ani jednou za 14 let, na gymnáziu asi 2x za 12 let. Na ZŠ ve Větrní je to prý horší jak s fyzickým násilím, tak i s dalšími kázeňskými problémy. Nedomnívá se však, že by děti užívaly alkohol či drogy.

Postavení dětí z nízkopříjmových domácností v kolektivu lze prý z pozice učitele určitě zlepšit. Vhodný je dialog s dětmi, velmi dobrá je pak skupinová práce, která děti přiměje ke spolupráci a lépe se díky ní poznají. Výborné jsou také adaptivní kurzy, které škola organizuje pro 6. třídy.

3.4 Rozhovory s dalšími experty

Následně byly provedeny rozhovory s dalšími místními experty, kterými jsou starosta Větrní, zdejší policista, terénní pracovnice a kronikářka. Vzhledem k rozdílnosti těchto povolání bude přikročeno rovnou k rozepsání výsledků jednotlivých rozhovorů.

Výsledky rozhovoru se starostou Mgr. Bc. Antonínem Krákem, který se uskutečnil dne 15. 6. 2022 ve Větrní:

Starosta vyhověl mé žádosti o rozhovor a pozval mě do své kanceláře na Městský úřad ve Větrní. Městský úřad je starší budova natřená bílou barvou. Nad vchodem vlají dvě vlajky. Jednou je vlajka České republiky, druhá patří obci Větrní. Budova se nachází v centru horní části obce. V kanceláři mi starosta ukazuje velký letecký snímek z roku 2018, na kterém je vidět celé město Větrní.

Starosta se ve Větrní narodil a k městu má zjevně vztah. Je členem ČSSD a aktuálně působí také jako náměstek jihočeského hejtmana pro dopravu. V komunální politice působí již 20 let. Dříve působil 4 roky jako zastupitel, poté 4 roky jako radní a následně byl opakovaně zvolen

na místo zdejšího starosty. Pozitivem Větrní je podle něj zejména rozvinutá infrastruktura. Hrdě mi sděluje, že ve městě nalezneme školu, obchody, restaurace, penziony, praktického lékaře i zubaře, je zde také mnoho příležitostí pro sport (fotbalové i tenisové hřiště, krytý i venkovní bazén) a kulturu. Zdejší papírny prý kdysi zaměstnávaly 3 000 lidí, dnes je to však jen asi 250. Negativem je podle něj zejména nálepka sociálně vyloučené lokality, kterou si s sebou obec nese, dále pak problém s ubytovny. V obci se prý aktuálně nachází 2 ubytovny, z toho 1 v horní a 1 v dolní části. Ta v horní části by prý brzy měla skončit, na místě by pak mělo být obchodní centrum. Dříve byly ubytovny čtyři.

Mezi problémy obce patří kromě ubytoven i drogová scéna, nemá však informace o tom, že by se užívání drog týkalo i dětí. Objevovala se i prostituce, nevyskytovala se však přímo v obci. Ženy odsud jezdily převážně k mezinárodní silnici E55. Někteří lidé prý pracují na černo a zároveň pobírají sociální dávky. Od doby, kdy byly části Větrní prohlášeny za sociálně vyloučenou lokalitu, zde působí terénní pracovnice.

Starosta říká, že se snaží, aby se lidé ve Větrní měli dobře. Chce, aby zde občané měli důstojné podmínky a měli možnost věnovat se svým koníčkům. S hrdostí vyjmenovává, co všechno se mu podařilo za dobu svého působení vybudovat či zrekonstruovat. Je toho opravdu hodně. Obec podle něj rozhodně není rozhádaná a lidé spolu vychází bez ohledu na své postavení či např. barvu kůže, připouští však rozdělování na horní a dolní část (o kterém již byla řeč i v jiných rozhovorech). V dolní části je prý více sociálních problémů.

Nemá úplný přehled o tom, kolik lidí v obci je v hmotné nouzi. Domnívá se však, že jich mnoho není. Prý jsou zde lidé bohatí i chudší, ale nemyslí si, že by někdo neměl co jíst. Pokud někdo žádal o pomoc, jednalo se spíše o mimořádné situace, kdy někomu například vyhořel dům. V současné době se do obce dováží jídlo s procházející trvanlivostí, které darují supermarket. To je však v souvislosti s uprchlíky z Ukrajiny.

Mládež je prý v obci zcela běžná. Čas může trávit mimo jiné návštěvou kroužků, které se pořádají ve zdejší klubovně. Ta je určena primárně pro sociálně slabé, navštěvovat ji však

může kdokoliv. Jsou zde provozovány různé kroužky i doučování. Inspiraci lze čerpat mimo jiné z úspěšných osobností obce. Úspěšný byl například továrník Hans Spiro¹, dále starosta zmiňuje pěvkyni Drahoslavu Bulánovou² a fotbalistu Ericha Brabce³. V současné době ve Větrní sídlí také například dvě stavební firmy, které zajišťují stavební práce nejen zde, ale i v okolních obcích.

Výsledky rozhovoru s policistou z Obvodního oddělení Větrní, který se uskutečnil dne 18. 6. 2022 ve Větrní:

Policista z Obvodního oddělení Větrní mě rovněž uvítal velmi přátelsky. Je zhruba ve věku 40 let, nepřál si však uvést své jméno. Dále zdůraznil, že jeho odpovědi nejsou oficiálním stanoviskem Policie ČR a nejsou podloženy oficiálními daty. Jedná se o jeho názory, které jsou založeny na zkušenostech z obce.

Respondent se ve Větrní narodil. Policistou byl jeho rodinný příslušník, což se mu líbilo a rozhodl se to zkusit také. Dříve sloužil ve větším městě. Mezi výhody oddělení na malých městech podle něj patří zejména dobrý kolektiv a místní znalost. Nevýhodou je však nízký počet hlídek a delší čekání na posily v případě vážnějších situací. Největším pozitivem Větrní je podle policisty dobrá infrastruktura. V obci naleznou lidé lékaře, policii, poštu, jsou zde sportovní hřiště. Nevýhodou jsou pak nepřizpůsobiví obyvatelé ve spodní části obce. I s těmi se ale prý dá vyjít. Upozorňuje však, že nehází všechny do jednoho pytle, protože jsou tam i lidé, se kterými žádné problémy nejsou. Řešit tam musí například pití alkoholu na místech, kde je to v rozporu s místní vyhláškou. Pozitiva a negativa, která v obci spatřuje, se příliš neliší od odpovědí ostatních obyvatel.

Bezpečnostní situace v obci je podle respondenta stále stejná. Výjimkou bylo období pandemie nemoci covid-19, kdy lidé měli méně příležitostí páchat trestnou činnost. Lidé byli

¹ Hans Spiro byl továrník, který si ve Větrní postavil poměrně velkou vilu, ta však byla později jako židovský majetek zkonfiskována (Šilhan, 2014).

² Drahoslava Bulánová byla známá zpěvačka lidových písní, na Městském úřadě Větrní ji připomíná pamětní deska (Tröster, 2011).

³ Erich Brabec je známý fotbalista, v minulosti hrál např. i v klubech Sparta a Slavia. Nyní působí mimo jiné jako komentátor fotbalových zápasů.

více doma, byly zavřené hospody a v souvislosti s tím byl výskyt kriminality nižší. Nyní se však již opět vrací k běžným hodnotám. Respondent není schopen posoudit výskyt chudoby ve Větrní. Ptám se tedy, zda se například řeší krádež potravin v místních obchodech. Ta se prý za poslední dva roky řešila asi třikrát. Někdy však prý také docházelo ke krádežím alkoholu.

Pokud se někdo dostane do finančních problémů, bývá to podle respondenta většinou tím, že nechce pracovat. Dalšími možnými příčinami jsou alkohol a drogy. Zdůrazňuje však, že se jedná pouze o jeho osobní názor, který nemá podložený daty. Alkohol a drogy se prý ve Větrní užívají v běžné míře. Z doslechu má, že „dost mladých lidí“ ve Větrní užívá drogy, ale nedovede posoudit, zda je to pravda. V minulosti prý zřejmě byla v horní části Větrní varna drog, bližší informace však nemá. Prostituce prý v obci byla a možná i je, ale řešit ji policisté nemuseli.

Pokud jde o chudobu, nemyslí si, že by třeba děti trpěly hladu. Spíše však některé děti chodí hůře oblekané, což lze pozorovat například ve spodní části Větrní. Děti mezi sebou řeší, kdo má jaký mobil, oblečení a podobně. Příkládá osobní zkušenost, kdy se jeho synovi ve 4. třídě ZŠ ostatní děti smály, že nemá mobilní telefon. Takové chování prý mezi dětmi bylo i dříve, domnívá se však, že na sebe nyní mohou být děti více zlé než dříve. Další zkušenosti však v tomto směru nemá.

Mládež ve Větrní se podle respondenta neliší od té v jiných obcích. Rozdíl spatřuje spíše v tom, že když byl on sám mladý, děti více chodily ven. Dodává však, že to je stejné i jinde. Občas musí řešit například rvačku ve škole, ale nevymyká se to normálu. Domnívá se, že příčinou je hlavně nevychovanost dětí. Jako úspěšné osobnosti z Větrní, kterými se mohou ostatní inspirovat, uvádí Petra Muka⁴ a Ericha Brabce.

Na Větrní jej nejvíce trápí jeho špatná pověst, na své město totiž slýchá narážky. Dále zmiňuje nereprezentativní vzhled papíren. Poněkud překvapivě zmiňuje i zdejší základní školu. Úroveň vzdělávání zde prý není vysoká. Někteří rodiče prý raději dávají děti do školy

⁴ Petr Muk byl známý zpěvák, působil například ve skupině Oceán.

na Plešivec, protože tam podle nich mají lepší přípravu pro střední školu. V soužití etnik nespátňuje problémy. Zdejší starousedlí Romové jsou bez problémů, mají zde známé a vychází s ostatními. Horší je prý situace s nově přistěhovanými obyvateli, kteří jsou zde kvůli ubytovnám. Ti k místu nemají vztah a jsou problémovější. Na jednu ubytovnu musí policie jezdit relativně často, většinou se tam řeší nadměrný hluk, nedodržování klidu a hádky mezi lidmi. Policie to řeší opakovaně, ale není v jejích silách, aby se to neopakovalo.

Výsledky rozhovoru s terénní pracovnící ve Větrní Drahomírou Jurašovou, který se uskutečnil dne 19. 7. 2022 ve Větrní:

Drahomíra Jurašová mě přátelsky vítá ve své kanceláři, která se nachází v budově pošty v horní části Větrní. Nabízí mi vodu i občerstvení a usedáme ke stolu. Ve Větrní se narodila a na pozici terénní pracovníce se dostala poté, co uspěla ve výběrovém řízení. Je třetí terénní pracovnící ve Větrní a tuto funkci vykonává již 5 let. Pozice terénní pracovníce prý byla ve městě zřízena v roce 2013 a její činnost obnáší pomoc lidem s různými problémy. Těmi jsou například pomoc s dluhy, exekucemi, hledáním zaměstnání i řešením bytové problematiky. Kromě toho pracuje terénní pracovníce i s dětmi. Některé děti totiž nevidí dobré vzorce chování a potřebují nasměrovat a najít cíl.

Mezi negativa Větrní podle respondentky patří výskyt sociálně vyloučených lokalit, konkrétně jde o zadní část ulice Rožmberská a ubytovny v ulicích Papírenská, Šumavská a Frymburská. Dochází zde k užívání drog. Uživatelů je prý poměrně hodně a objevily se i případy experimentování s marihuanou u dětí kolem 11 let věku, ve věku 15 let pak i s tvrdými drogami. Hodně obyvatel obce má také problém a alkoholem. Někteří jsou na alkoholu vyloženě závislí, ale často jsou schopni normálně fungovat. Vyskytuje se zde i prostituce, ale z ulic vymizela. Ženy si prý domlouvají schůzky se svými klienty pomocí telefonu. Ve Větrní docházelo i k výrobě drog a řešil se např. výskyt syfilidy. K pozitivům obce patří zejména její dobrá vybavenost (např. dostupnost lékařů, plavecký bazén, apod.) a pořádání kulturních akcí.

Větrní podle respondentky trápí také závislost některých obyvatel na alkoholu, nezaměstnanost, práce na černo, problémem je zadlužení a s ním související exekuce.

Domnívá se, že problémem je mnohdy absence pozitivních vzorů, které by žádoucím způsobem ovlivňovaly děti. Ty tak prý často nemají příliš velkou motivaci ke vzdělávání, neorientují se v běžných povinnostech a postrádají základy finanční gramotnosti, což jim může v budoucnu velmi komplikovat život. Respondentka zmiňuje, že s dlouhodobými obyvateli často problémy nebývají, horší je však situace s nově příchozími, kteří se mnohdy nechtějí přizpůsobovat. K příchodu nových obyvatel pak dochází z velké části kvůli ubytovnám.

Nezaměstnanost v obci je prý převážně dobrovolná, někteří lidé zatížení exekucemi raději pracují na černo a současně pobírají dávky, protože jim tak zůstane více peněz. Problémem jsou i půjčky, lidé si totiž někdy půjčují i od různých nebankovních společností. Někteří rodiče, pokud jim už nechtějí půjčit, přimějí své zletilé potomky, aby si půjčili peníze oni. V obci byla zřízena potravinová pomoc, ale často byla zneužívána těmi, kteří ji nepotřebovali. Někteří si také vybírali, které potraviny chtějí a které ne. Nyní je ve Větrní potravinová pomoc opět zavedena, ale pouze v souvislosti s uprchlíky z Ukrajiny.

Zajímavé je, že ačkoliv má řada obyvatel obce problémy s dluhy a exekucemi, děti prý většinou nestrádají a základní potřeby mívají zajištěné. Nestává se tedy, aby děti například trpěly hladem. Podle respondentky totiž někteří raději koupí zbytečné věci svým dětem, než aby uhradili třeba nájem. V minulosti docházelo často k odebírání dětí do dětských domovů. K tomu již v současnosti nedochází v takové míře, avšak příčinou je zejména změna přístupu odpovědných úřadů. Nyní totiž k umístování dětí do dětských domovů dochází až v případě, kdy již skutečně není žádná další možnost. Většinou jsou děti v případě potřeby umístovány například do péče k jiným rodinným příslušníkům.

Děti se někdy navzájem posmívají například kvůli tomu, kdo má jaký telefon či oblečení. Obdobně se někdy objevují posměšky třeba kvůli barvě pleti. To si však dle respondentky děti samy nevymyslí, pravděpodobně to tedy slyší například doma od rodičů. Někdy dochází také ke rvačkám, nejde však např. o přepadávání spojené s okradením. Respondentka se však nedomnívá, že by se zdejší děti výrazně lišily od těch v jiných obcích. Problémem prý je, že zde děti nemají tolik možností, jak trávit svůj volný čas. Terénní pracovníce se domnívá, že

spolu většina lidí v obci vychází bez problémů a nedělají rozdíly například na základě barvy pleti. Zároveň však zmiňuje přesvědčení, že příčinou některých problémů, se kterými se Větrní potýká, je zdejší svah. Značná sklonitost totiž tvoří jakousi bariéru a obec fakticky rozděluje na dvě části, které žijí do určité míry odděleně.

Výsledky rozhovoru s kronikářkou Větrní Mgr. Marií Kalistovou, který se uskutečnil dne 2. 11. 2022 ve Větrní:

Paní magistra Kalistová mě přivítala v obecní knihovně, kde jsme měli domluvenou schůzku. Pracuje zde totiž jako knihovnice. Součástí jejího úvazku je ve Větrní mimo jiné právě i psaní kroniky města. Rozhovor se nesl v přátelské atmosféře, paní kronikářka mi nabídla občerstvení a ochotně odpovídala na různé dotazy ohledně města, její práce i zdejší kroniky.

Do roku 1998 pracovala na základní škole ve Větrní, odkud ale odešla kvůli stresu, který jí přinášel fakt, že jsou na tom některé děti špatně a nemůže jim pomoci. Poté začala pracovat jako knihovnice. K této pozici pak bylo přidáno i psaní zdejší kroniky. Skloubit práci v knihovně se psaním kroniky považuje respondentka za časově náročné, kroniku tak píše ve svém volném čase. Za problém považuje, že je oproti dřívějšímu až příliš omezována předpisy. Do kroniky nesmí psát například žádné pikantní zprávy, ačkoliv právě ty by podle ní potomky zajímaly nejvíce. Kronika se tak stala pouhým stručným zápisem o dění v obci.

Respondentka dříve bydlela v panelovém domě ve Větrní, odkud se následně odstěhovala do Spolí. Důvodem však nebyla nespokojenost s obcí, nýbrž s bydlením v panelovém domě. Pozitivem Větrní je podle respondentky zejména krásná příroda v okolí. Do přírody chodí stále převážně v okolí Větrní, ačkoliv zde již nebydlí. Mezi pozitiva Větrní řadí zdejší rozvinutou infrastrukturu. Lidé odsud nemusí dojíždět, protože tu mají takřka všechno. Nedostatkem je prý chybějící lékárna, která byla zrušena. Zmiňuje také chybějící kino. Dalším negativem je pak přítomnost určité skupiny lidí, která se nechová vhodným způsobem. Zdůrazňuje však, že takoví lidé jsou i jinde. Problém prý začal někdy kolem roku 2000, a to v souvislosti s ubytovny. S některými nově přistěhovanými obyvateli přišly

drogy, prostituce a další problémy. Obecně si prý lidé stěžují na dolní část, a to za nepořádek, který tam je.

Respondentka vnímá špatnou pověst Větrní, situace v obci prý však zdaleka tak hrozná není. Město toho prý pro lidi dělá poměrně hodně, lidé se zde mají dobře a jsou „zmlsaní“. Respondentka se domnívá, že je ve Větrní problém s pitím alkoholu i užíváním drog, vařil se zde pervitin a zřejmě tu docházelo i k prostituci. Respondentka si však myslí, že situaci nedokáže posoudit zcela dobře. V knihovně se prý setkává převážně s jakousi místní elitou a jde o zcela nekonfliktní prostředí. Obyvatele podle respondentky trápí základní škola, která se hodně změnila. Domnívá se, že mnoho dobrých učitelů odešlo. Mnoho lidí z Větrní prý dává děti do jiných základních škol, nejvíce asi do nedaleké školy na Plešivci. Nedovede ale odhadnout, kolik jich může být. Někdy je důvodem přímo nespokojenost se základní školou ve Větrní, někdy jsou ale důvody jiné (např. vybírají školu podle zaměření).

Problémy se týkají i dětí. Respondentka zmiňuje příklad, kdy dávala polovinu svého oběda ve škole dívce, která neměla zajištěné jídlo. Zmiňuje také chlapce s oční vadou, který velmi špatně viděl, protože mu maminka nezajistila brýle. Některé děti prý chodily špinavé. Ve škole pak docházelo i k výchovným problémům. Děti se mezi sebou šikanovaly, ubližovaly si, někdy se opíjely ve škole. Výchovné problémy se řešily velice často, o ubližování šlo ale třeba jen několikrát do roka. Mládež v obci ale podle respondentky není odlišná od mládeže jinde. I počet problémových dětí bude podle ní srovnatelný. Ve spodní části Větrní prý bydlí převážně Romové, v horní části pak spíše lidé bílé barvy pleti. Ke konfliktům mezi lidmi z těchto částí však nedochází.

Kronika ve Větrní byla dle informací respondentky vedena od roku 1924 do 1940 a poté od roku 1970 do současnosti. V první etapě byl kronikářem pan Müller, v letech 1970 – 1998 pak pan Veškna, který se mimo jiné snažil o retrospektivní zachycení dění v období, ze kterého kronika chybí. Po smrti jej nahradila současná kronikářka. Mezi nejzajímavější místa v kronice od roku 1998 lze prý zařadit například povodně v roce 2002 či bouři Kyrill v roce 2007, která napáchala mnoho škod v blízkých lesích.

Za nejlepší období pro Větrní by respondentka označila 90. léta, kdy docházelo k boomu všeho možného (začalo se například podnikat), ale zároveň do určité míry přetrvávala i některá pozitiva z období před revolucí. Za nejhorší období pro Větrní pak považuje druhou světovou válku a následný odsun německého obyvatelstva. Z doby, kdy vede zdejší kroniku (od roku 1998 do současnosti), pak považuje za nejhorší období různých omezení kvůli infekčnímu onemocnění covid-19.

Za posledních 30 let prý došlo ve městě k různým změnám. Například se opravilo mnoho domů a došlo i k výstavbě nových. Na druhou stranu postupně skončili někteří soukromníci, kteří v obci po revoluci začali podnikat. Obecně pak prý lze říci, že se společnost uzavřela více do sebe, což je ale spíše dáno dobou.

3.5 Rozhovory s místními obyvateli

Pro zjištění situace byli osloveni i další místní obyvatelé. Ti však budou vystupovat pouze anonymně. Pro lepší přehled čtenáře jsou vždy uvedené přibližné charakteristiky, na základě kterých však dotyčného nelze jednoznačně identifikovat. Těmito charakteristikami je přibližný věk, pohlaví, etnikum a část Větrní, ve které dotyčný respondent žije (na úvod vždy byli respondenti dotázáni, zda ve Větrní žijí, případně pak v jaké části). Několik lidí rozhovor odmítlo s tím, že nemají čas, v jednom případě byl rozhovor odmítnut s odůvodněním, že dotyčný nemá na výzkumy náladu. U těch, kteří s výzkumem souhlasili, byla často pozorována průběžně klesající ochota. Jelikož rozhovory nebyly předem domluvené (na rozdíl od výzkumu s učiteli a dalšími experty) a respondenti byli oslovováni na ulici, často dávali v průběhu rozhovoru najevo, že již nemají příliš času, apod. Proto jim bylo kladeno méně otázek. Provedený výzkum by však měl být pro zmapování pohledu místních obyvatel dostatečný. Rozhovory s místními obyvateli č. 1 – 7 se uskutečnily dne 9. 8. 2022, rozhovory s obyvateli č. 8 – 10 pak dne 2. 11. 2022. Všechny tyto rozhovory se odehrály ve Větrní.

1) muž, věk cca 65 – 70 let, hovoří česky bez přízvuku, rozhovor proběhl u prodejny Coop, žije v horní části Větrní

První respondent byl právě na cestě na nákup do prodejny Coop v horní části Větrní. V této části také bydlí. Když se ptám na negativa Větrní, dlouho nepřemýšlí. Jednoznačně označuje Romy, kteří se podle něj odmítají přizpůsobit. Vadí mu, že někteří Romové podle jeho slov nepracují, avšak mají se lépe než ostatní. Někteří obyvatelé podle něj zneužívají sociální dávky. Pozitivem jsou podle něj provedené opravy a údržba města. Nemá přehled o situaci týkající se drog, avšak „chlastá“ se podle něj ve Větrní hodně. Situace ve městě je podle něj o trochu lepší od doby, kdy se starostou města stal Antonín Krák (rozhovor s ním je výše). Odůvodňuje to tím, že jde o bývalého policistu. Problémy jsou však v obci stále. Situace v obci podle něj může mít vliv na děti, ale nedomnívá se, že by trpěly nedostatkem např. v oblasti základních potřeb. Pro zlepšení situace navrhuje zajistit, aby každý musel pracovat.

2) žena, věk cca 60 let, hovoří česky bez přízvuku, rozhovor proběhl ve Školní ulici, žije v panelovém domě v horní části Větrní

Respondentka zmiňuje rozdíl mezi horní a dolní částí Větrní, přičemž uvádí, že dolní část je na tom hůře. Negativem města je podle ní počet nepřizpůsobivých občanů. Kromě toho však přichází s rozdělením na starousedlíky, kteří jsou prý většinou bez problémů, a nově přistěhovalé obyvatele. Děti zde podle ní někdy dělají nepořádek a lidé mají strach jim něco říci, aby nedošlo k pomstě (například v podobě vymlácení oken). Stejně jako předchozí respondent zmiňuje, že v obci došlo k celé řadě oprav. Respondentka nemá přehled o výskytu závislosti na alkoholu a drogách ani o prostituci, ale domnívá se, že dluhy a exekuce jsou velkým problémem zdejších obyvatel. Neví, zda děti trpí nedostatkem, určitě prý ale některým chybí pozitivní vzory. Zmiňuje příklad z předchozího dne, kdy byla svědkem nepříjemné situace, kdy muž neskutečným způsobem křičel na dítě. Neví, jak situaci v obci zlepšit.

3) žena, věk cca 25 let, hovoří s romským přízvukem, rozhovor proběhl na Šumavské ulici, žije v horní části Větrní

Respondentka vidí Větrní kriticky. Ve městě je prý velký nepořádek, problém s chováním některých lidí, mnoho lidí má dluhy a exekuce, dochází k užívání drog a ve spodní části i k prostituci. Alkohol však problémem není. Situace je v čase stále stejná. V horní části Větrní bydlí 7 let a začlenila se zde bez problémů. Rovněž však tvrdí, že se někteří noví obyvatelé začleňují hůře. Výskyt rasismu v horní části nepozoruje, ve spodní části k němu však dochází, lidé se tam více rozdělují. Situace má prý vliv i na děti, protože ty se z chování svých rodičů učí. Neví, co by situaci pomohlo. Na dotaz, zda by mohlo pomoci např. rozšířit ve školách výuku finanční gramotnosti či zvýšit počet aktivit, které zlepšují vztahy mezi dětmi, reaguje kladně.

4) žena, věk cca 50 let, hovoří česky bez přízvuku, rozhovor proběhl u Domu služeb, žije v horní části Větrní

Pozitivem je podle respondentky rozvinutá infrastruktura. Negativem v minulosti byl rozsáhlý výskyt drog, v současné době pak jde o nově příchozí, kteří se odmítají přizpůsobit. Stěhují se sem prý např. Romové z Vimperku i ze Slovenska. Problémem zdejších obyvatel je podle jejího názoru zadlužení. Dochází také ke zneužívání dávek, kdy někteří pobírají dávky, avšak zároveň např. pracují v Rakousku. Situace se ve městě vyvíjí podle toho, kdo se zrovna přistěhuje nebo odstěhuje. Na situaci měly podle respondentky vliv ubytovny, dnes je jich však již méně a nižší je tak i jejich vliv. Situace v obci se podle ní zlepší jedině v případě, že budou chtít sami problémoví obyvatelé. Uvádí, že dříve pracovali všichni a pokud dnes děti vidí, že jejich rodiče do práce nechodí a mají se dobře, nemusí mít důvod chovat se jinak.

5) muž, věk cca 20 – 25 let, hovoří s romským přízvukem, rozhovor proběhl u „Společňáku“, žije na ubytovně v dolní části Větrní

Respondent vidí na Větrní spíše negativa, je zde podle něj nepořádek. Zmiňuje i hluk v páteční večery, zároveň však dodává, že v tuto dobu bývá hluk asi všude. Největším problémem zdejších obyvatel jsou dle jeho slov dluhy. Zadlužený je tu podle něj skoro každý, zastoupení problémových dlužníků v obou částech Větrní odhaduje na 80 %. Shledává zde i

závislost na alkoholu. Odhaduje, že zhruba 15 % obyvatel obce pije alkohol každý den. Drogy zde byly hlavně dříve, dnes se prý vyskytují již jen málo. Stejně tak zde byla dříve i prostituce, avšak ta již vymizela. Situace ve Větrní se podle respondenta zlepšuje a nedomnívá se, že by zde byly nějaké problémové lokality. Připouští však, že některé lokality nevypadají dobře. Ubytovny podle něj na situaci v obci nemají vliv. Ve Větrní se setkává s rasismem, kvůli barvě kůže mu například někdo říkal, že by měl jít do plynu. Rasismu se dopouští opilí kolemjdoucí, případně lidé, kteří Větrní projíždí autem. Lidé z aut po něm i házeli věci. Na děti mívá vliv například špatná finanční situace rodičů. Někdy bývají děti umístěny do dětského domova, častěji se však podaří najít jiné řešení. Situaci by zlepšilo provedení rekonstrukce zdejší dolní části. Domnívá se, že situaci může zlepšit i škola, pokud se bude věnovat více finanční gramotnosti a zařadí více aktivit, které jsou zaměřeny na zlepšení vztahů mezi dětmi.

6) muž, věk cca 60 let, hovoří s romským přízvukem, rozhovor proběhl u prodejny Flop, žije na ubytovně v dolní části Větrní

Výhodou Větrní je podle respondenta blízkost pěkné přírody, přímo ve městě pak plovárna a fotbalové hřiště. Chybí mu zde však kultura, hospoda, kino, lékárna a místo, kde by se dalo posedět. Zmiňuje, že obec se stará pouze o horní část, zatímco v té spodní došlo pouze k rozmístění kamer. Ve spodní části byl prý zrušen park s lavičkami. Poznamenává, že kvůli tomu nyní musí zdejší obyvatelé sedět na ulici jako bezdomovci. Exekuce má ve Větrní podle jeho odhadu asi 80 % obyvatel, což je stejné procento jako odhad problémově zadlužených u předchozího respondenta. Shodně vidí i situaci ohledně prostituce, která zde dříve byla, avšak již není. Rozdílný je však pohled na alkohol a drogy. Problémově prý pijí alkohol pouze jednotky procent zdejších obyvatel. Drogy však podle něj užívá až 40 %, u tvrdých drog pak odhaduje 15 % obyvatel. Situace v obci je pořád stejná, ale zhoršuje se vybavenost. Je rád, že jsou ve Větrní ubytovny, protože jinak by spousta lidí neměla kde bydlet. Za byt 1+1 na ubytovně platí 13 000 Kč měsíčně. K rasismu mezi místními nedochází, někdy mu ale nadávají lidé z projíždějících aut (stejný poznatek jako u předchozího respondenta). Není prý ani problém s přizpůsobením nově příchozích. Kriticky však hodnotí chování některých Ukrajinců a vadí mu, že prý dostávají všechno zadarmo, zatímco zdejší obyvatelé nic. Někdy podle slov respondenta strádají i děti, jejich rodiče si občas musí půjčovat. Domnívá se, že by to měl stát více řešit. Oceňuje, že zde mají děti klubovnu, jezdí na tábory a věnují se jim

terénní pracovníce. Někdy však podle respondenta mezi dětmi dochází k šikaně. Myslí si, že by pomohlo více pracovat s dětským kolektivem a naučit děti hospodařit.

7) muž, věk cca 30 let, hovoří s romským přízvukem, rozhovor proběhl u křižovatky Rožmberská x U Lípy, žije v dolní části Větrní

Respondent mi sděluje, že ve Větrní žádné problémy nejsou. Děti, které je dělaly, prý už vyrostly. Při bližším dotazování uvádí, že zde asi 3 – 4 lidé berou drogy a někteří starší lidé pijí alkohol. Dluhy má prý ve Větrní spousta lidí, ale myslí si, že je to všude stejné. Vliv ubytoven na problémy odmítá, protože v nich bydlí stejní lidé jako kdekoliv jinde. Stejně tak odmítá i výskyt rasismu ve Větrní. Uvádí, že pokud by byl někdo drzý, „dostal by“, čímž zřejmě myslí fyzické napadení. Připouští, že finanční situace rodin může mít vliv na životy dětí. Zejména rozšíření výuky finanční gramotnosti by podle respondenta mohlo mít pozitivní vliv. Uvádí ale, že by bylo vhodné naučit hospodařit i rodiče dětí. V rámci toho se pouští do srovnání výchovy v horní a dolní části Větrní. Domnívá se, že se děti v dolní části města již v 5 letech chovají jako dospělé, zatímco děti v horní části považuje za rozmazlené.

8) muž, věk cca 50 let, hovoří česky bez přízvuku, rozhovor proběhl u pošty, žije v horní části Větrní

Tohoto respondenta jsem oslovil v horní části Větrní nedaleko pošty. Zřejmě na někoho čekal a na rozdíl od většiny respondentů tak nikam nespěchal. Rozhovor byl tedy o poznání kvalitnější než některé další rozhovory vedené bez předchozí domluvy. Na Větrní oceňuje zejména klid. Negativem je podle něj chybějící lékárna. Dále kriticky hodnotí chování nově přistěhovalých obyvatel. Domnívá se, že byli radnicí do Větrní nalákáni noví obyvatelé, aby se zvýšil počet obyvatel a z Větrní se stalo město. Zatímco starousedlíci podle respondenta pracovali všichni, noví obyvatelé jsou nepřizpůsobiví a nepracují. Problémem města jsou podle něj předražené ubytovny. Uvádí, že obyvatelé často platí 13 tisíc měsíčně za dva pokoje. Problémy s dluhy má prý v obci zhruba každý třetí. Zdůrazňuje však, že se do dluhů může dostat každý a se současnou inflací očekává zhoršení situace. Pití alkoholu i užívání drog podle něj představují ve Větrní problém. Drogy se podle respondenta týkají hlavně mladých. Odhaduje, že zhruba 15 % zdejších obyvatel ve věku 25 – 30 let užívá tvrdé drogy, marihuanu pak užívá asi 30 % lidí v rámci této věkové kategorie. Alkohol se týká mladších i

starších obyvatel a problémy s ním prý má zhruba třetina lidí. Připouští, že v horní části Větrní žijí spíše lidé s bílou barvou pleti, kdežto v dolní části hlavně Romové. Někteří lidé se prý dolní části Větrní vyhýbají. Pokud by do ní museli, raději jedou místo toho do Českého Krumlova. Respondent to ale považuje za zbytečné. Domnívá se, že se některé děti potýkají s nedostatkem. Upozorňuje však, že je to často problém rodičů. Kritizuje, že někteří raději dávají peníze na drogy, než aby se starali o děti. Situace se podle něj může zlepšit, ale dodává, že musí chtít i ti, kterých se problémy týkají. Rozšíření výuky finanční gramotnosti by podle něj mohlo pomoci, ale upozorňuje, že děti vidí vzor v rodičích.

9) žena, věk cca 50 let, hovoří česky bez přízvuku, rozhovor proběhl u prodejny Flop, žije v dolní části Větrní

Respondentka ve Větrní spatřuje spíše negativa. Vadí jí, že město lidem nepomáhá. Mezi lidmi, kteří zde žijí dlouho, prý konflikty nejsou, zatímco nově přistěhovalí dělají problémy. Za nově přistěhovalé považuje ty, kteří se přistěhovali zhruba za posledních 10 – 15 let. Upozorňuje ale, že někteří zapadnou bez problémů. Každý druhý nebo třetí tu má podle respondentky exekuce. Vysvětluje, že pokud lidé ztratí práci, nemají z čeho platit, dlužníkům navíc naskakují penále. Lidí závislých na alkoholu a drogách je prý ve Větrní hodně, přesnější odhad však uvést nedokáže. Domnívá se, že se situace ve Větrní celkově zlepšuje. Nepřichází prý už tolik nových obyvatel, některé ubytovny skončily a hodně lidí se odstěhovalo. Situace dětí prý záleží na rodině. Pokud jsou rodiče „lajdáci“, děti pak také. Zdůrazňuje, že je možné děti vychovat a tvrdí, že její známí mají vše. Děti, které na tom kvůli rodičům nejsou dobře, je jí líto. Učitel prý může přispět k tomu, aby děti v budoucnu neměly dluhy. Stejně tak mají podle respondentky vliv i další aktivity pro děti, např. různé kroužky.

10) žena, věk cca 30 let, hovoří s romským přízvukem, rozhovor proběhl u prodejny Flop, žije v dolní části Větrní

Ani tato respondentka v obci nespatřuje příliš pozitiv. Negativní podle ní je, že se město stará jen o horní část, zatímco lidem dole nepomůže. Dluhy má prý ve městě hodně lidí. Alkohol problém nepředstavuje, nicméně k užívání drog dochází. Jejich uživateli jsou podle respondentky nejvíce mladí lidé, děti však nikoliv. Situace ve Větrní se zhoršila kvůli ubytovnám, od té doby je prý dlouhodobě stejná. Problémové lokality se podle ní ve Větrní

nenacházejí. Připouští, že se některé děti setkávají s nedostatkem, avšak domnívá se, že to není příliš. Situaci v obci je prý možné zlepšit, a to tím, že by nebyli přijímáni další obyvatelé, kteří by se do obce chtěli přistěhovat. Současně by se měla zlepšit výchova. Respondentka však skepticky připouští, že se asi nevyřeší všechny problémy. Na otázku, zda by mohlo pomoci rozšíření výuky finanční gramotnosti či zvýšení počtu aktivit, které odrazují od užívání alkoholu a drog, nejistě odpovídá, že asi ano.

3.6 Shrnutí podle témat

Pro lepší přehlednost bude výzkum shrnut i po jednotlivých tématech. Tento výčet však obsahuje pouze základní témata rozhovorů. Jde tak pouze o stručný přehled, který neobsahuje všechny důležité informace. Nejprve budou řazena pozitiva a negativa Větrní, poté problém s dluhy a exekucemi, následovat bude závislost na alkoholu a drogách. Respondenti z řad běžných obyvatel jsou označeni čísly, která odpovídají číslům přiděleným v sekci výše.

Pozitiva Větrní

- Ředitelka ZŠ Mgr. Halka Jánová oceňuje snaživé vedení obce.
- Učitel na ZŠ Mgr. Tomáš Bicek uvádí, že se vedení obce snaží o zlepšení situace.
- Podle starosty Větrní Mgr. Bc. Antonína Kráka je pozitivem Větrní zdejší rozvinutá infrastruktura.
- Policista ze zdejšího obvodního oddělení uvádí dobrou infrastrukturu.
- Terénní pracovnice Drahomíra Jurašová uvádí jako pozitiva dobrou vybavenost a pořádání kulturních akcí.
- Knihovnice Mgr. Marie Kalistová uvádí jako pozitivum zdejší rozvinutou infrastrukturu, díky které lidé nemusí tolik dojíždět. Město toho prý pro lidi dělá poměrně hodně.
- Respondent č. 1 zmiňuje provedené opravy a údržbu města.
- Respondentka č. 2 uvádí, že v obci došlo k celé řadě oprav.
- Respondentka č. 4 mluví o rozvinuté infrastruktuře.

- Respondent č. 6 vidí jako pozitivum blízkost pěkné přírody, plovárnu a fotbalové hřiště. Chválí také zdejší dětskou klubovnu a oceňuje práci terénních pracovníků s dětmi.
- Respondent č. 8 zmiňuje jako pozitivum, že je zde klid.

Negativa Větrní

- Podle ředitelky ZŠ Mgr. Halky Jánové nepůsobí dolní část obce dobrým dojmem a vyskytují se tam sociální problémy, se kterými souvisí i obchod s chudobou. Zároveň se však domnívá, že na tom obec není tak špatně, jak si myslí většina lidí.
- Učitel na ZŠ Mgr. Tomáš Bicek zmiňuje, že je ve Větrní mnoho sociálně slabých občanů, nachází se zde sociálně vyloučené lokality, kvůli ubytovnám je zde obchod s chudobou a není zde dostatek obchodů a služeb. Setkává se s narážkami na Větrní.
- Učiteli na ZŠ Mgr. Martinu Kubalákovi vadí sociální vyloučení. Uvádí, že jsou zde problémy s chudobou, nezaměstnaností a zneužíváním sociálních dávek. Ve spodní části je hluk a nepořádek. Některé děti už mají na 2. stupni ZŠ jasno v tom, že nebudou pracovat. Na město slýchá kvůli zdejší situaci narážky.
- Starosta Větrní Mgr. Bc. Antonín Krák uvádí jako negativa nálepku sociálně vyloučené lokality, problém s ubytovny a drogovou scénou. V dolní části je prý více sociálních problémů.
- Policista ze zdejšího obvodního oddělení uvádí, že ho trápí špatná pověst Větrní a vzhled papíren. Někteří nově přistěhovalí obyvatelé, kteří jsou zde kvůli ubytovnám, jsou prý problémovější. Na jednu ubytovnu musí často jezdit kvůli hluku, nedodržování klidu a hádkám. Zmiňuje také nepřizpůsobivé obyvatele ve spodní části Větrní. Zároveň však zdůrazňuje, že nelze všechny házet do jednoho pytle, protože jsou tam i lidé, se kterými žádné problémy nejsou.
- Podle terénní pracovníce Drahomíry Jurašové jsou zdejšími negativy výskyt sociálně vyloučených lokalit, závislost na alkoholu, užívání drog, nezaměstnanost, práce na černo, zadlužení a exekuce. Dětem prý mnohdy chybí pozitivní vzory, motivace ke vzdělávání a základy finanční gramotnosti. Někteří noví obyvatelé se nechtějí přizpůsobit.
- Knihovnice Mgr. Marie Kalistová uvádí jako negativum chybějící lékárnu a kino. Dále také přítomnost určité skupiny lidí, která se nechová vhodným způsobem. Zdůrazňuje

však, že je to stejné i jinde. Problém prý začal kolem roku 2000, a to v souvislosti s ubytovny. S některými novými obyvateli pak přišly drogy, prostituce a další problémy. Kvůli nepořádku prý obecně bývá kritizována dolní část města. Respondentka uvádí, že vnímá špatnou pověst Větrní, situace v obci prý však zdaleka není tak hrozná.

- Respondent č. 1 zmiňuje Romy, kteří se podle něj odmítají přizpůsobit. Dále pak uvádí jako problém zneužívání sociálních dávek.
- Respondentka č. 2 tvrdí, že je zde hodně nepřizpůsobivých občanů. Situace je prý horší v dolní části. Uvádí také, že děti někdy dělají nepořádek a lidé mají strach jim něco říct.
- Podle respondentky č. 3 je ve Větrní velký nepořádek a problém s chováním některých lidí. Zmiňuje problém se začleněním některých nově přistěhovaných obyvatel a rasismus, ke kterému dochází ve spodní části. V dolní části se prý lidé více rozdělují.
- Podle respondentky č. 4 byl v minulosti problémem zejména výskyt drog, nyní je to pak problém s přizpůsobením nově příchozích obyvatel.
- Respondent č. 5 zmiňuje jako negativa nepořádek a hluk v páteční večery. Hluk je však podle něj touto dobou asi všude. Ve Větrní se setkává s rasismem.
- Respondent č. 6 uvádí absenci kultury, hospody, kina, lékárny a místa, kde by se dalo posedět. Obec se prý stará pouze o horní část. Někdy se zde setkává s rasismem.
- Respondent č. 7 uvedl, že ve Větrní žádné problémy nejsou.
- Respondentovi č. 8 vadí chybějící lékárna a chování některých nově přistěhovaných. Vadí mu také předražené ubytovny.
- Podle respondentky č. 9 město lidem nepomáhá. Problémy prý dělají nově přistěhovaní, ačkoliv připouští, že někteří bez problémů zapadnou.
- Respondentka č. 10 tvrdí, že se město stará jen o horní část. Situace ve městě se prý zhoršila kvůli ubytovnám, avšak nyní je dlouhodobě stejná.

Majetková situace, dluhy a exekuce

- Ředitelka ZŠ Mgr. Halka Jánová se domnívá, že příčiny finančních problémů některých obyvatel mohou být různé. Uvádí, že zde žijí matky samoživitelky, části lidí také brání v uplatnění nízké vzdělání. Někteří ale nepracují, přestože by mohli. Děti se

mezi sebou baví o tom, kdo co vlastní, objevují se například slovní narážky, avšak nevybočuje to z normy.

- Učitel na ZŠ Mgr. Tomáš Bicek si nemyslí, že by mezi sebou děti řešily majetkovou situaci rodin.
- Učitel na ZŠ Mgr. Martin Kubalák se nedomnívá, že by děti ve Větrní řešily majetkovou situaci. V Kaplici se s tím však setkal.
- Starosta Větrní Mgr. Bc. Antonín Krák zmiňuje, že nemá úplný přehled o tom, kolik lidí je ve hmotné nouzi. Připouští, že jsou zde lidé bohatí i chudší, ale nemyslí si, že by někdo neměl co jíst. Pokud někdo žádá o pomoc, jedná se spíše o mimořádnou situaci, kdy někomu např. vyhořel dům.
- Policista ze zdejšího obvodního oddělení se domnívá, že nejčastější příčinou finančních problémů obyvatel bude, že nechtějí pracovat. Příčinou také může být alkohol nebo drogy. Zdůrazňuje však, že se jedná pouze o jeho názor, který nemá podložený daty.
- Terénní pracovnice Drahomíra Jurašová uvádí zadlužení a exekuce jako jeden z problémů Větrní. Zmiňuje, že problémem jsou i půjčky, a to i od nebankovních společností. Někteří dospělí, kterým již nechtějí půjčit, prý přimějí své potomky, aby si půjčili oni. Část těch, kteří jsou zadlužení a mají exekuce, prý také pracuje na černo, aby jim zbylo více peněz.
- Knihovnice Mgr. Marie Kalistová zmiňuje, že se problémy týkají i dětí. Některé děti chodily špinavé. Uvádí také příklad, kdy dívka dávala polovinu svého oběda, protože neměla zajištěné jídlo. Dalším příkladem je chlapec s oční vadou, který prý velmi špatně viděl, protože mu maminka nezajistila brýle.
- Podle respondentky č. 2 jsou dluhy a exekuce ve Větrní velkým problémem.
- Respondentka č. 3 uvádí, že dluhy a exekuce má ve Větrní mnoho lidí.
- Respondentka č. 4 zmiňuje, že zadlužení je pro zdejší lidi problém.
- Podle respondenta č. 5 jsou dluhy největším problémem zdejších obyvatel. Uvádí, že zadlužený je zde téměř každý a počet problémových dlužníků odhaduje na 80 %.
- Respondent č. 6 odhaduje, že má ve Větrní 80 % obyvatel exekuce.
- Respondent č. 7 uvádí, že dluhy má ve Větrní spousta lidí. Domnívá se však, že je to všude stejné.

- Podle respondenta č. 8 má dluhy ve Větrní zhruba každý třetí. Domnívá se, že se do dluhů může dostat každý a v současné době očekává, že se situace kvůli inflaci ještě zhorší.
- Respondentka č. 9 odhaduje, že má dluhy v obci každý druhý až třetí.
- Respondentka č. 10 zmiňuje, že dluhy má ve městě hodně lidí.

Alkohol a drogy

- Ředitelka ZŠ Mgr. Halka Jánová uvádí, že děti neužívají alkohol ani drogy. Nedávno se však přišlo na užívání nikotinových sáčků.
- Učitel na ZŠ Mgr. Martin Kubalák si nemyslí, že by děti užívaly alkohol a drogy.
- Starosta Větrní Mgr. Bc. Antonín Krák uvádí, že je jedním z problémů obce drogová scéna. Nemyslí si však, že by drogy užívaly děti.
- Policista ze zdejšího obvodního oddělení uvádí, že se alkohol a drogy ve Větrní užívají v běžné míře. Z doslechu má, že „dost mladých lidí“ zde bere drogy, pravdivost ale posoudit nedokáže. V horní části Větrní prý kdysi byla varna drog.
- Terénní pracovnice Drahomíra Jurašová zmínila, že problémem Větrní je závislost na alkoholu i užívání drog. Uživatelů drog je prý poměrně hodně. Zmiňuje, že se dokonce objevily případy, kdy děti kolem 11 let experimentovaly s marihuanou a děti kolem 15 let s tvrdými drogami. Alkohol je prý problémem pro hodně zdejších lidí. Někteří jsou na něm vyloženě závislí, ačkoliv u toho často zvládnou normálně fungovat.
- Knihovnice Mgr. Marie Kalistová uvádí, že je ve Větrní problém s pitím alkoholu i užíváním drog a docházelo zde i k výrobě pervitinu. Děti se prý také někdy opíjely ve škole. Blíže však situaci nedokáže posoudit. Knihovna je nekonfliktní prostředí, kde se setkává spíše s jakousi místní elitou.
- Respondent č. 1 uvádí, že alkohol se ve Větrní pije hodně. O drogách však nemá přehled.
- Respondentka č. 2 nemá přehled o alkoholu ani o drogách.
- Podle respondentky č. 3 alkohol problémem není, k užívání drog zde však dochází.
- Respondentka č. 4 uvádí, že byl v obci v minulosti rozsáhlý výskyt drog.
- Respondent č. 5 zmiňuje, že je ve Větrní závislost na alkoholu. Podíl obyvatel, kteří pijí alkohol denně, odhaduje na 15 %. Drogy prý byly problémem hlavně dříve, dnes se však již vyskytují málo.

- Respondent č. 6 se domnívá, že problémově pijí alkohol pouze jednotky procent obyvatel. Drogy však podle něj užívá až 40 % obyvatel, tvrdé drogy pak 15 %.
- Podle respondenta č. 7 pijí ve Větrní alkohol někteří starší lidé. Drogy prý ve Větrní užívají pouze 3 – 4 lidé.
- Respondent č. 8 uvádí, že ve Větrní představují problém alkohol i drogy. Alkohol se týká mladších i starších a má s ním zde problém zhruba třetina obyvatel. Drogy pak užívají nejvíce mladí. Odhaduje, že z obyvatel ve věku zhruba 25 – 30 let užívá asi 30 % marihuanu, těžké drogy pak přibližně 15 % lidí z této věkové kategorie.
- Podle respondentky č. 9 je ve Větrní hodně lidí závislých na alkoholu i na drogách. Přesnější odhad však nemá.
- Respondentka č. 10 uvádí, že alkohol ve Větrní problém nepředstavuje, k užívání drog ale dochází. Drogy užívají nejvíce mladí lidé, nejde ale o děti.

3.7 Vyhodnocení výzkumu

Ve Větrní se stále nacházejí sociálně vyloučené lokality a vyskytují se zde určité problémy. Mezi tyto problémy lze na základě rozhovorů zařadit zadlužení a exekuce, závislosti na alkoholu a drogách, nezaměstnanost, zneužívání dávek a problémy spojené s ubytovny. Pokud jde o počet obyvatel, kteří mají problémy s dluhy, je situace nejednoznačná. Značná část obyvatel se domnívá, že ve Větrní problémy s dluhy jsou. Někdo se domnívá, že má problémy s dluhy téměř každý (zazněl odhad až 80 % obyvatel města), podle jiného respondenta pak zhruba každý třetí. V rámci teoretické části práce však bylo zjištěno, že se exekuce týkají podstatně nižšího počtu obyvatel (podrobněji v teoretické části). Je možné, že byl odhad některých respondentů silně nadsazený, rovněž je však možné, že odhad některých respondentů odpovídá. Ne všechny nesplácené dluhy jsou totiž řešeny prostřednictvím exekuce. Jako pravděpodobná se však jeví spíše možnost, že dotyční vidí převážně svoji sociální skupinu a domnívají se, že jsou na tom stejně i ostatní. Stejný problém se pravděpodobně projevuje i v případě závislostí na alkoholu a drogách. Na základě rozhovorů není možné stanovit, jak velká část obyvatelstva s těmito závislostmi může mít problém. Někteří považují za problém obyvatel obce spíše závislost na alkoholu, jiní užívání drog. Udávané odhady se výrazně liší. I zde se lze domnívat, že lidé posuzují situaci primárně podle toho, co vidí ve svém blízkém okolí. Podle toho si pak pravděpodobně představují situaci v celé obci, případně i všude jinde. Z odpovědí je však možné konstatovat, že obě tyto

závislosti jsou ve Větrní problémem. V některých případech byly zmíněny i další problémy. V několika případech byly uvedeny projevy rasismu, kterým někteří obyvatelé čelili. Opakovaně byly ve výzkumu zmíněny také ubytovny, které podle některých respondentů stojí za příchodem problémových obyvatel do města.

Někteří respondenti vnímají obec jako rozdělenou, liší se však pohled na toto dělení. Někteří zmiňují rozdělení mezi lidmi bílé barvy pleti a Romy, jiní mezi starousedlíky a nově přistěhovalými obyvateli. V rozhovorech byly také zmiňovány rozdíly mezi horní a dolní (někdy také spodní) částí Větrní. Tyto dvě části jsou od sebe odděleny prudkým svahem, který se pěšky zdolává poměrně obtížně. Dolní část je zpravidla považována za problémovější. V rozhovorech mimo jiné zaznělo, že se obec stará spíše o horní část. Je pravda, že horní část působí již na první pohled udržovaněji. Nedá se však říci, že by byla spodní část zcela opomíjena. Subjektivně spatřuji největší rozdělení mezi starousedlíky a nově přistěhovalými obyvateli. Problémy s novými obyvateli města byly zmíněny hned v několika rozhovorech. Starousedlíci chování některých nově přichozích hodnotili značně kriticky.

Většina respondentů se nedomnívá, že by se zdejší děti potýkaly s nedostatkem na takové úrovni, že by nebyly uspokojeny základní životní potřeby. Bylo zmíněno, že některé děti chodí například hůře oblékané. Častějším problémem je pravděpodobně nedostatek pozitivních vzorů v blízkém okolí některých dětí. Pokud jsou problémy v rodině vážnější, dochází k odebrání dětí a jejich přesunu k jiným rodinným příslušníkům, výjimečně pak do dětských domovů. Jako problém ve výchově se jeví, že některé děti nejsou vedeny ke vzdělávání, nevidí u dospělých pracovní návyky a nezískají od nich finanční gramotnost. U dětí v podobných oblastech je třeba tyto hodnoty a návyky posilovat ještě více, než by tomu bylo na jiných místech. Při práci učitele je důležité toto zohlednit.

Většina respondentů na Větrní vidí zejména negativa. Obecně však lze říci, že situace v obci není tak špatná, jak by se dalo očekávat na základě informací z médií. Navíc ve městě stále přibývá obyvatel. Lze se přitom domnívat, že ze špatné lokality by se lidé spíše stěhovali pryč.

4 Pedagogická část

Na úvod této části budou zmíněny materiály, ze kterých lze čerpat při sestavování návrhu pedagogického postupu. Práce bude vycházet mimo jiné z oficiálních materiálů Ministerstva mládeže, školství a tělovýchovy, ve kterých se uvádí, co konkrétně by měli žáci v rámci výchovy k občanství probírat. Z těchto materiálů budou vybrány nejvíce relevantní části se vztahem ke zkoumané problematice. Bude však použita i vybraná dostupná didaktická literatura. Na základě zjištěných informací bude sestaven materiál pro učitele na 2. stupni základní školy, který se bude zkoumaným tématem v rámci výchovy k občanství zabývat.

Cílem je zejména pokusit se o minimalizaci negativních dopadů vybraných problémů na žáky. Návrh je tedy zaměřen například na zlepšení finanční gramotnosti, nechybí však ani aktivity zaměřené na prevenci proti závislostem.

4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) uvádí obsah učiva, které se na základní škole s dětmi probírá a stanovuje očekávané výstupy, kterých by žáci měli dosáhnout. Předmět výchova k občanství je společně s dějepisem obsažen v sekci Člověk a společnost. Výchova k občanství je vyučována pouze na 2. stupni základní školy, nalezneme zde tedy učivo pro 6. – 9. ročník. V roce 2021 prošel RVP ZV úpravou, v rámci které došlo k vypuštění některých částí. Obsahoval totiž příliš mnoho očekávaných výstupů, což bylo vzhledem k nízké hodinové dotaci předmětu problematické.

Nejblíže dluhové problematice je oblast Člověk, stát a hospodářství, v rámci které se žáci zabývají penězi, hospodařením, úvěry, učí se posuzovat zbytnost či nezbytnost různých výdajů a zkoušejí si sestavit rodinný rozpočet (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, s. 64).

V případě řešení závislostí na alkoholu a drogách je situace z hlediska RVP ZV problematičtější. Primárně jsou totiž tato témata zařazena v sekci Člověk a zdraví. Alkohol a nebezpečné látky jsou zařazeny v rámci učiva výchovy ke zdraví (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, s. 101), odmítání drog je pak výslovně zmíněno jako jeden z očekávaných výstupů tělesné výchovy (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, s. 104). Vzhledem k povaze tělesné výchovy se nabízí otázka, zda je tomuto tématu v daných hodinách skutečně věnována náležitá pozornost. Pro důležitost těchto témat se domnívám, že by bylo vhodné jejich zařazení také do výchovy k občanství.

Pokud se chce učitel výchovy k občanství věnovat i těmto negativním jevům, může tak učinit nad rámec RVP ZV. Zejména v případech, kdy je v dané lokalitě se závislostmi problém, není vhodné tato témata přehlížet. Kromě toho je také možné domluvit se s učitelem výchovy ke zdraví na tandemové výuce, ve které by došlo k propojení prvků obou předmětů (za občanskou výchovu se lze věnovat například negativnímu vlivu na osobnost daného jedince či právním aspektům daných závislostí). Navržené aktivity na toto téma lze také zařadit například mimo běžnou výuku při školních akcích.

RVP ZV zahrnuje také takzvané klíčové kompetence. Klíčové kompetence nejsou pouze klasickými výstupy v rámci jednotlivých předmětů. Jde o obecné dovednosti, jejichž získání může mít pozitivní vliv v různých oblastech života žáků. Mohou se naučit lépe komunikovat s ostatními či lépe řešit vzniklé problémy. „V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní; kompetence digitální.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, s. 10). Každá z klíčových kompetencí je pak v tomto dokumentu podrobně zpracovaná. Při přípravě vyučovacích jednotek je tedy vhodné brát v potaz i zmíněné kompetence. Pokud učitel zadá vhodný úkol, mohou se žáci zdokonalovat hned v několika oblastech klíčových kompetencí najednou.

4.2 Didaktická literatura

Pokud jde o metody, které by měl pedagog využívat, je vhodné vycházet mimo jiné i z didaktické literatury. Ze současných didaktických děl je evidentní, že není vhodné používat výhradně frontální výuku, při které je středem pozornosti pouze učitel, zatímco žáci pasivně poslouchají. I frontální výuka má jistě v hodinách své místo, a to zejména vzhledem k její časové efektivitě. Je však ideální, pokud je proložena i dalšími metodami, při kterých je aktivita přenesena i na žáky. Čapek (2020, s. 35) uvádí, že výuka by měla být sestavena z různých činností žáka, aby nabyl nejen oborové, ale i obecné dovednosti. Autor zároveň píše: „Dobrá výuka je teambuildingová. (...) Když děti spolupracují a dosáhnou společně na úspěch, stanou se z nich spoluhráči – a ti se podporují, neubližují si. To zlepšuje klima ve třídě, vztahy mezi žáky, vztah k předmětu.“ (Čapek, 2020, s. 36).

Jako velmi výhodné se jeví, pokud žáci pracují ve skupinách. „Práce ve skupině zlepšuje průběh učení, poskytuje prostor pro rozvíjení aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků. V rámci skupinové výuky žáci často vytvářejí tří- až pětičlenné skupiny. Tato skupina je sociálním útvarem, mezi jehož členy se rozvíjí sociální interakce, chování členů je řízeno jak společným cílem, tak i chováním jednotlivých účastníků výuky.“ (Vališová a Kovaříková, 2021, s. 115). Podle Čapka (2020, s. 41) při skupinové práci záleží mimo jiné na klimatu, přičemž učitel by měl dát žákům najevo, že není problém, pokud udělají chybu, naopak by podle něj spíše bylo chybou se neúčastnit a ostatním nepomáhat. Sieglová (2019, s. 25) píše, že se žáci při spolupráci mimo jiné učí komunikovat, názorově vyspívají a zlepšuje se i jejich schopnost kritického myšlení.

Pokud jde o volbu aktivizačních metod do výuky, Sieglová (2019, s. 83) zmiňuje například metody založené na brainstormingu, jehož cílem je podle ní nasbírat od žáků co nejvíc jejich nápadů a poznatků k danému tématu. Jednou z těchto aktivit je například burza nápadů, o které autorka uvádí: „Je postavena na spontánní diskuzi, jejímž cílem je vyprodukovat co nejvíce nápadů k vybranému tématu. Prioritou první fáze burzy nápadů je kvantita před kvalitou. (...) Ve druhé fázi pak probíhá racionální diskuze, logické třídění a vyhodnocování.“ (Sieglová, 2019, s. 87).

4.3 Potřeby dle výsledků výzkumu

Na základě výzkumu je možné doporučit učitelům zaměřit se blíže zejména na finanční gramotnost. Problémy s financemi jsou totiž pravděpodobně jedním z největších problémů zkoumané obce. Stejně tak je důležité věnovat se prevenci zaměřené proti užívání drog i nadměrného pití alkoholu. Dále lze doporučit zařazení aktivit, které by mohly podpořit vztahy v kolektivu a eliminovat případnou nevraživost mezi žáky. V ideálním případě by děti měly být vedeny ke vzájemné spolupráci a toleranci, aby tak bylo minimalizováno rozdělování, ke kterému zde dochází. Díky podobným aktivitám se mohou žáci začít bavit i s těmi, se kterými by se jinak sami od sebe do řeči nedostali. Mohou také pochopit, jak přínosná může být spolupráce. V ideálním případě se mohou od sebe navzájem i něco naučit.

Kladení důrazu na finanční gramotnost a prevenci zaměřenou proti užívání drog a nadměrnému pití alkoholu je zde obzvlášť důležité i proto, že se některé děti v nepříznivém prostředí nemusí setkávat s pozitivními vzory ve svém blízkém okolí. Kvůli tomu jim mohou chybět některé základní dovednosti (např. právě chybějící základy finanční gramotnosti), případně mohou mít nežádoucí postoje ke vzdělávání a k práci. Tyto nedostatky by se měl učitel v rámci své práce snažit co nejvíce zohlednit a v ideálním případě se je také pokusit napravit. Pokud žáci pochopí důležitost vzdělání, nalezení zaměstnání a budou srozuměni se základy finanční gramotnosti, mohou se stát úspěšnými i navzdory znevýhodnění, které plyne z prostředí, ve kterém se pohybují. V oblasti finanční gramotnosti je vhodné naučit se např. promýšlet svou finanční situaci, upřednostňovat nezbytné výdaje před zbytnými, vyvarovat se nevýhodným půjčkám a ideálně si také tvořit finanční rezervu, aby se eliminovalo riziko zadlužení v případě nečekaných výdajů. Stejně tak je vhodné, pokud si žáci uvědomí, že užívání drog a alkoholu není řešením jejich problémů, naopak se spíše jedná o zdroj dalších potíží.

4.4 Příklady aktivit do vyučovacích hodin

Aktivita č. 1 – finanční gramotnost – zbytné a nezbytné výdaje

Časová náročnost: zhruba 30 minut (může se lišit dle zvolené náročnosti i v závislosti na ochotě studentů diskutovat)

Prostor: běžná třída

Příprava učitele: učitel si pro žáky předem sestaví výdaje fiktivních osob

Cíl aktivity: žáci umí rozlišit zbytné a nezbytné výdaje

V této aktivitě bude kladen důraz zejména na rozlišení důležitosti různých výdajů. Náročnost aktivity je možné zvolit na základě ročníku, ve kterém ji učitel plánuje realizovat. Děti jsou rozděleny do skupin po 3 – 4 žácích. Učitel může žáky rozdělit na základě vlastního uvážení (např. tak, aby přiměl ke spolupráci i ty, kteří by se spolu jinak příliš nebavili), případně lze zvolit utvoření skupin formou losování. Každé skupině je předložen seznam výdajů, za které fiktivní osoba v daném měsíci utratila peníze. Těmito výdaji mohou být například nájem, voda, elektřina, potraviny, paušál u mobilního operátora, koupě nového mobilního telefonu, útrata v baru, návštěva kina, nový účes u kadeřníka, apod. Pokud chce učitel dát žákům větší prostor, může je nechat různé výdaje vymyslet (např. formou brainstormingu). První úlohou žáků je vybrat z utvořeného seznamu ty výdaje, které podle nich nejsou nezbytně nutné. Dalším úkolem je pak seřadit všechny tyto výdaje číselně od nejdůležitějšího po nejvíce zbytný. Ideální je, pokud spolu žáci v jednotlivých skupinách během práce diskutují. Každá skupina si sestaví krátké shrnutí, ve kterém ostatním spolužákům popíše, jaké pořadí její členové zvolili a proč se domnívají, že jsou konkrétní výdaje důležité a jiné nikoliv. Žáci z ostatních skupin mohou vznášet připomínky, prezentující skupina pak námitky buď uzná, nebo se je pokusí vyvrátit a obhájit si své pořadí.

Aktivita č. 2 – finanční gramotnost – možnosti zacházení s penězi

Časová náročnost: celková doba výstupů zhruba 45 minut (může se lišit v závislosti na přípravě a ochotě studentů diskutovat), do této doby není zahrnuta příprava žáků, která může proběhnout ve volném čase, ale i v předchozích hodinách (dle možností)

Prostor: běžná třída, pro výstupy je vhodné mít třídu s počítačem a projektorem (pokud probíhá příprava ve třídě, je vhodné zajistit počítačovou učebnu)

Příprava učitele: žádné specifické požadavky

Cíl aktivity: žáci umí popsat základní bankovní produkty a možnosti nakládání s penězi

Aby žáci byli finančně gramotní, měli by správně chápat význam různých produktů, které nabízejí banky. Měli by také vědět, jaké způsoby nakládání s penězi existují. S tím lze žáky seznámit i formou frontální výuky, lze se však domnívat, že práce ve skupinách může být pro žáky zajímavější a mohou si z ní více zapamatovat. Učitel rozdělí žáky do jednotlivých skupin. Počet skupin bude odpovídat množství témat, které bude chtít učitel probrat. Témata mohou být například běžný účet, spořicí účet, stavební spoření, úvěr, hypoteční úvěr, investování do podílových fondů, ale třeba i možnosti pojištění, apod. Každá skupina dostane předem zadané konkrétní téma, které si na danou hodinu detailně připraví. Úkolem bude seznámit s tématem ostatní žáky tak, aby pochopili smysl daného produktu a jeho případné výhody, ale i nevýhody. Své výstupy mohou ostatním přednést například pomocí prezentace promítané na tabuli (pokud k tomu konkrétní třída bude uzpůsobena). Po každé prezentaci následují dotazy a diskuze o daném tématu. Učitel může zadání přizpůsobit podle okolností. Pokud například ví, že se určitý žák zajímá o investování, může mu toto téma zadat. Stejně tak může například zadat těžší témata takovým týmům, u kterých se domnívá, že to zvládnou. Je možné, že se některý tým nebude moci ve svém tématu zorientovat, učitel tak musí být připraven žákům pomoci. Pokud příprava nebude probíhat přímo v hodině, sdělí žákům, že jej mohou v případě potřeby kontaktovat (například pomocí školního e-mailu).

Aktivita č. 3 – prevence proti závislosti na návykových látkách – rozbor díla

Časová náročnost: rozbor zhruba 45 minut (může se lišit v závislosti na ochotě studentů diskutovat), v čase není zahrnuto zhlédnutí filmu či přečtení knihy

Prostor: běžná třída

Příprava učitele: žádné specifické požadavky

Cíl aktivity: žáci umí popsat možné následky užívání drog a zaujímají k jejich užívání negativní postoj (aktivita je záměrně cílena na rozbor šokujících momentů za účelem maximalizace preventivního dopadu)

Žáci dostanou za úkol přečíst knihu či zhlédnout film, který se zabývá drogovou závislostí. Učitel může dětem ve výběru nechat volnou ruku (podmínkou však je, aby dané dílo působilo preventivně). Pokud někteří žáci nevědí, může jim učitel určitá díla doporučit (např. *My děti ze stanice Zoo* nebo *Memento*). Každý žák si vypíše momenty, které mu na daném díle přišly nejvíce šokující, případně které v něm vyvolaly nejvíce emocí. Ideální je, pokud si každý žák zapíše alespoň 4 – 5 takových okamžiků. Ve vyučovací hodině pak dojde k jejich rozboru. Každý žák bude mít za úkol ostatním sdělit, jaký moment ho v daném díle nejvíce šokoval a proč (v případě, že již daný moment zazněl, přečte další v pořadí). Rozbor těchto momentů (kterými mohou být např. projevy abstinčních příznaků, potřeba vykonávat prostituci za účelem obstarání peněz na drogy, nebo např. smrt některého z drogově závislých) může vést k uvědomění si následků užívání drog. Žáci mohou na těchto příkladech snáze pochopit, kam až může vést pouhá snaha drogu vyzkoušet. Mohou si také uvědomit, jak rychlá může být cesta od prvního vyzkoušení drogy po vznik těžké závislosti. Učitel může s daným tématem pracovat i v hodinách jiného předmětu (v případě učitele českého jazyka např. slohová práce, ve které by děti měly za úkol vymyslet, jak se mohl vyvíjet život některé z postav, pokud by drogy neužívala).

Aktivita č. 4 – prevence proti závislosti na návykových látkách - přednáška

Časová náročnost: zhruba 45 minut (může se lišit dle možností dotyčné osoby i v závislosti na ochotě studentů diskutovat)

Prostor: běžná třída

Příprava učitele: učitel zajistí někoho, kdo si prošel závislostí na drogách či na alkoholu a bude ochotný svou zkušenost prezentovat (před pozváním do třídy je vhodné si osobu prověřit)

Cíl aktivity: žáci umí popsat možné následky užívání drog a alkoholu a zaujímají k jejich užívání negativní postoj

Tuto aktivitu lze považovat za bonusovou, od ostatních se totiž poněkud liší. Učitel v této aktivitě sehrává spíše pasivní roli. Návrh této aktivity vychází z předpokladu, že bude pro žáky zajímavé, pokud se setkají s někým, kdo si závislostí na drogách či alkoholu sám prošel. Vyprávění konkrétního příběhu pro žáky pravděpodobně bude zajímavější než pouhé teoretické zmínky o škodlivosti drog a lze se domnívat, že by mohlo sloužit jako dobrý odstrašující příklad. Dotyčný by dětem sdělil své zkušenosti. Vysvětlil by žákům, jak snadno se stane člověk závislým, s jakými problémy se potýká, jak těžké je se závislostí přestat a začlenit se opět do běžného života a proč je vhodné se drogám vyhýbat a nikdy s nimi nezačínat.

Pozn.: Pokud se učiteli nepodaří sehnat žádného bývalého uživatele drog či bývalého alkoholika, který by byl svou zkušenost ochotný přednést před třídou, může o přednášku požádat například pracovníky center, která s těmito závislými osobami pracují. Lze se však domnívat, že příběh konkrétního drogově závislého jedince, který má s těmito látkami vlastní zkušenost, bude mít na děti z preventivního hlediska větší vliv.

Aktivita č. 5 – projekt

Časová náročnost: celková doba výstupů zhruba 45 minut (v případě potřeby může být i více), do této doby není zahrnuta příprava žáků, která může proběhnout ve volném čase, ale i v předchozích hodinách (dle možností)

Prostor: běžná třída

Příprava učitele: učitel musí žákům s předstihem sdělit zadání projektu, aby měli své projekty připravené k prezentaci

Cíl aktivity: žáci ve skupinách vytvoří vlastní projekt, který bude upozorňovat na negativní důsledky probíraných jevů

Na závěr této kapitoly může být zařazena shrnující aktivita, kterou je závěrečný projekt. V něm budou mít žáci možnost využít svoji kreativitu. Úkolem žáků bude zpracovat ve skupinách výstup, ze kterého budou patrné negativní důsledky jevů, kterými se žáci v předchozích hodinách v rámci tohoto předmětu zabývali (dluhová problematika, alkoholismus, užívání drog). Učitel třídu rozdělí do skupin po cca 3 – 4 žácích (rozdělení provede dle svého uvážení, případně losem) a s předstihem zadá žákům své požadavky, aby měli dostatek času na vymyšlení konceptu a zpracování úkolu. U takto náročného projektu může jít i o dva týdny. Učitel také může žákům předat několik námětů pro zpracování. Výstupem může být například vytvoření prezentace, natočení krátkého videa nebo sehrání scénky. Žáci také mohou ve volném čase kontaktovat odborníka v dané oblasti a žáky následně seznámit s výsledky rozhovoru. Žáci samozřejmě mohou využít poznatky, které získali ve výuce. Ve vyučovací hodině pak proběhne prezentace výstupů jednotlivých skupin. Výstupy je také možné poutavě zpracovat např. na velké kreslicí kartony a umístit je na chodby školy, aby je mohli zhlédnout i žáci z jiných tříd.

Je však nutné upozornit, že zatímco někteří žáci uvítají možnost využití kreativity, pro jiné může být plnění takového úkolu obtížné. Je nezbytné, aby učitel žákům sdělil, že jim v případě potřeby s vytvořením konceptu pomůže. Stejně tak by žáci měli mít možnost obracet se na učitele v případě jakýchkoliv nejasností a doplňujících dotazů. Za tímto účelem

je vhodné, aby měli žáci možnost učitele kontaktovat (ideální je například komunikace prostřednictvím školního e-mailu).

5 Závěr

Hypotéza o výskytu zkoumaných jevů ve Větrní byla potvrzena. Ve městě se vyskytují problémy s dluhy, exekucemi, alkoholem i drogami. Tyto problémy přitom nepříznivě ovlivňují životy dotčených obyvatel. Kromě primárně zkoumaných problémů se někteří respondenti zmiňovali také o přítomnosti prostituce a o problémech s ubytovny. Někteří respondenti uvádí, že k prostituci zde docházelo dříve, avšak dnes tomu tak již není. Problém s ubytovny zmiňovalo více respondentů. Podle některých jsou totiž ubytovny příčinou příchodu problémových obyvatel do města. Ne všichni respondenti se však domnívají, že by za zdejšími problémy stály právě ubytovny.

Velkým problémem obce je zjevně zadlužení určité části obyvatel. Respondenti zmiňovali různé odhady. Zazněl například i odhad, podle kterého má problémy s dluhy v obci až 80 % obyvatel, jiný respondent pak odhadoval zhruba třetinu obyvatel. Je však možné, že dotyční respondenti vycházejí pouze ze svého nejbližšího okolí, podle kterého je utvářena jejich představa o celém městě. Data Exekutorské komory ČR výskyt tohoto problému ve Větrní potvrdila, počet osob v exekuci je však nižší, než odhadovali tito respondenti. V exekuci je podle oficiálních dat 15,2 % obyvatel Větrní (Exekutorská komora ČR, 2023). Ne všechny problémy s dluhy jsou ovšem řešeny cestou exekuce. Bezespору se tedy jedná o problém, který ve Větrní existuje a výrazně ovlivňuje život části obyvatel.

Dalším problémem je závislost na alkoholu a drogách. Někteří považují za problém obyvatel Větrní spíše závislost na alkoholu, jiní spíše drogovou závislost. Někteří respondenti ve Větrní nedokázali situaci týkající se užívání alkoholu a drog v obci vyhodnotit, jiní situaci hodnotili, avšak odhady jednotlivých respondentů byly výrazně odlišné. Stanovení alespoň přibližného procenta se tak prostřednictvím zvolené metody ukázalo jako neproveditelné. Práce si však neklade za úkol zjištění počtu problémových uživatelů. Cílem je především

potvrzení zkoumané hypotézy a návrh pedagogického řešení daných problémů. Přítomnost problémů s dluhy, exekucemi a závislostí na alkoholu i drogách v obci lze považovat za prokázanou.

Pedagogická část se pokouší navrhnout řešení pro učitele, který by se v rámci výchovy k občanství na 2. stupni základní školy chtěl těmto problémům věnovat a pokusit se tak situaci v tomto směru zlepšit. Návrh reaguje na problémy, které byly zjištěné v rámci výzkumu ve Větrní. Mohou jej však využít i učitelé z jiných lokalit, ve kterých se potýkají s obdobnými problémy. Aktivita jsou navrženy tak, aby působily preventivně proti výskytu zjištěných negativních jevů.

V oblasti problémového zadlužení a exekucí se autor snaží rozvíjet především finanční gramotnost, která by měla vést ke schopnosti lépe hospodařit s penězi. Snahou je přimět žáky k větší zodpovědnosti, rozvinout jejich schopnosti rozeznat zbytné a nezbytné výdaje a naučit je orientovat se např. v oblasti bankovních produktů. Cílem je omezit např. půjčování si peněz na zbytné výdaje, přistupování na nevýhodné půjčky, apod. Je však nutné zmínit, že ačkoliv finanční gramotnost může pomoci, nejedná se o všespásné řešení. Je třeba si uvědomit, že někteří lidé mohou mít problém s nalezením zaměstnání, přičemž roli může hrát i stigma sociálně vyloučené lokality. Problémem mohou být i nízké mzdy některých zaměstnanců. Zejména v době vysoké inflace, kdy výrazně rostou ceny (a to mnohdy i v případě nezbytných výdajů), se lidé mohou ocitnout v problémech, aniž by jejich chování vykazovalo jakékoliv znaky nezodpovědnosti. Problematiku nízkých mezd a vysoké inflace však učitel ze své pozice bohužel ovlivnit nemůže.

V případě závislostí na drogách či alkoholu pak návrh počítá zejména se zprostředkováním zkušeností s problémy, které se s jejich užíváním pojí. Autor navrhuje pracovat jak přímo se zkušeností osoby, která problémy se závislostí měla, tak i s literárními či filmovými díly, která se daného problému týkají. Zprostředkování těchto zkušeností může žáky přesvědčit o tom, že není vhodné s těmito látkami začínat.

V závěru bych se rovněž rád pokusil zodpovědět otázku, v čem je Větrní podobné jiným zkoumaným oblastem se sociálně vyloučenými lokalitami a v čem se od nich liší. Je však třeba mít na paměti, že tato práce hodnotí pouze vybrané jevy v rámci města Větrní a nesnaží se o výzkum všech aspektů týkajících se sociálně vyloučených lokalit. V rámci České republiky se předmětem výzkumů sociálně vyloučených lokalit poměrně často stávají oblasti na severu Čech, případně na Ostravsku. Lokality na jihu Čech se pak v těchto výzkumech objevují o poznání méně. Lze se domnívat, že je to způsobeno rozdílným podílem výskytu sociálních problémů v různých oblastech České republiky.

Zajímavé je srovnání s výzkumem, který probíhal ve vyloučené lokalitě Havířov-Šumbark. K této havířovské lokalitě se uvádí: „V lokálním diskurzu bylo velmi silně přítomno vyprávění o přistěhovalcích, kteří ohrožují starousedlíky – české i romské. Variantou tohoto rozlišování místních obyvatel bylo dělení na základě věku, genderu a geografického původu. Za neslušné a nebezpečné byli považováni spíše mladí než staří, spíše muži než ženy a spíše ti Romové, kteří se narodili a dlouho žili na Slovensku, než ti, kteří již měli dlouhodobou zkušenost s životem v ČR.“ (Walach, 2018, s. 261 – 262). Je tedy zjevné, že podobné rozdělování není pouze problémem Větrní. Ve Větrní je zřejmě nejsilnější dělící linie mezi starousedlíky a nově přistěhovalými obyvateli, často však byly zmiňovány i rozdíly mezi horní a spodní částí města. O důvodech tohoto rozdělování lze spekulovat. Je možné, že se někteří obyvatelé sociálně vyloučených lokalit snaží přenést na druhé příčiny zdejších problémů. Stejně tak je ale možné, že značná část problémů přišla skutečně až s novými obyvateli.

Autoři, kteří prováděli výzkum v sociálně vyloučených lokalitách v České republice, píší: „Obyvatelé SVL považovali kriminalitu, společně s nezaměstnaností a přistěhovalectvím za největší společenské problémy.“ (Toušek a kol., 2018, s. 184). Dále je zmíněno, že u obyvatel sociálně vyloučených lokalit byl častěji zaznamenán strach pobývat v noci na ulici v okolí svého bydliště, než tomu bylo u obyvatel mimo tyto lokality (tamtéž, s. 184). Uvádí se, že kriminalitu hodnotilo negativně až 57 % respondentů zkoumaných lokalit, největším problémem pak podle respondentů je nezaměstnanost (tamtéž, s. 49). Autoři zároveň upozorňují na spojitost nezaměstnanosti s předlužením, kromě toho je rovněž jako problém zmíněno časté rozdělování a nesnášenlivost mezi starousedlíky a nově přistěhovalými

(tamtéž, s. 50). Toušek a kol. (2018, s. 174) také zjistili, že zkušenost s užíváním tvrdých drog mělo v sociálně vyloučených lokalitách 8 % respondentů, mimo tyto lokality to bylo 6 %. Sociálně vyloučené lokality z tohoto srovnání sice vycházejí hůře, zjištěný rozdíl ale není příliš velký.

Kriminalita je tedy zjevně považována za jeden z hlavních problémů zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v České republice. Ačkoliv se tato diplomová práce primárně nesoustředí na výzkum kriminality, experti i obyvatelé byli mimo jiné obecně dotazováni na pozitiva a negativa Větrní. Někteří sice zmiňovali například zvýšený hluk, často bylo zmiňováno také užívání drog, obyvatelé Větrní však nevyjadřovali přílišné obavy o svoji bezpečnost. Jak se zdá, Větrní v tomto případě vyčnívá, a to v dobrém slova smyslu.

Závěrem bych rovněž rád provedl určitou sebereflexi. Výzkumník by se vždy měl snažit, aby byl jeho výzkum co nejvíce objektivní. Každý ale ve společnosti sehrává jinou roli, vyznačuje se různými hodnotami a postoji, liší se jeho názory i chování. Je možné, že se povaha výzkumníka do jeho práce promítne, aniž by on sám chtěl a věděl o tom. Považuji za vhodné provést za tímto účelem krátké ohlédnutí a zamyslet se, zda by například výzkum mohl dopadnout jinak, pokud by jej prováděl někdo jiný.

Mohl by tedy výzkum ovlivnit například můj věk, pohlaví, etnikum či domněnky o mých majetkových poměrech? Pokud bych pocházel například z velmi majetného prostředí, pravděpodobně by se mi pochopení hledalo hůře. Někdy totiž mají lidé pocit, že se chudí lidé pouze málo snažili, ale zapomenou zohlednit, že všichni lidé nezačínali na stejné startovní čáře a se stejnými podmínkami. Pokud bych naopak pocházel z rodiny zatížené exekucemi nebo například z rodiny, která se potýká se závislostmi, míra pochopení těch, kteří tyto problémy řeší, by pravděpodobně byla ještě vyšší. Je však docela možné, že bych v takovém případě ani nestudoval na vysoké škole.

Stejně tak je možné, že by se lišil i přístup respondentů ke mně. Pokud bych například výzkum prováděl v drahém obleku, pravděpodobně by se se mnou alespoň část respondentů

(zejména ti chudší) bavila jinak. Domnívám se, že bych byl pro ně někým, kdo nemůže pochopit problémy běžných obyvatel a kdo jejich situaci nemůže rozumět. Ve starém a otrhaném oblečení bych naopak mohl působit nedůvěryhodně a někteří lidé by se se mnou nemuseli chtít bavit. I proto jsem se po celou dobu zkoumání snažil nijak zásadně nevybočovat.

Obdobně je možné, že by se projevilo i etnikum. Můj přístup ke zkoumané problematice by se pravděpodobně v závislosti na mé příslušnosti k etnické skupině žádným způsobem nelišil. Pokud bych však byl například Rom, je možné, že by se mnou někteří kvůli rasistickým předsudkům spolupracovali méně, případně vůbec, Romové by naopak mohli být sdílnější. Jde však pouze o domněnky. Pokud jde o věk, nemyslím si, že by hrál v tomto případě roli. Ačkoliv je možné, že by například starší respondenti byli o trochu více otevření k výzkumníkovi v seniorském věku, nedomnívám se, že by v tomto případě šlo o významný rozdíl. Pokud bych byl ženou, pravděpodobně by se ke mně někteří respondenti chovali ještě vstřícněji. Možná by mě například po obci chtěli více provést, třeba by mě i pozvali na kávu a dostalo by se mi ještě více informací.

A jak je to s mým vnímáním respondentů? Domnívám se, že při sociologickém výzkumu je velmi důležité oproštění se od jakýchkoliv předsudků. Pokusit se nahlížet na životy respondentů s pochopením a spíše jejich očima, než očima někoho, kdo se narodil do jiného prostředí a v místě výzkumu se vyskytuje jen zlomek času. Právě snahu o nahlédnutí do životů respondentů, aniž bych se dopouštěl různých předsudků, považuji v mém výzkumu za klíčovou. Mnoho lidí to přitom nedokáže. Odsoudit někoho je totiž velmi jednoduché, snažit se druhé pochopit je o poznání náročnější.

Domnívám se, že se výzkum pozitivně promítl i do mé osobnosti. Měl jsem možnost vidět, že prostředí, ve kterém některé děti vyrůstají, skutečně nemusí být příznivé. Ačkoliv jsem se domníval, že tomu tak je, zhlédnutí situace na vlastní oči je vždy silnější. O to více jsem se utvrdil v přesvědčení, že by se učitel měl snažit trpělivě pracovat se všemi dětmi (tedy i těmi ze znevýhodněného prostředí) a nelámat nad nikým pomyslně hůl, přestože mu třeba činí potíže základní učivo. Učitel totiž mnohdy nemusí vědět, v jakém prostředí dítě žije a jak

vypadají jeho podmínky k učení. Přestože řada dětí nemá ve svém okolí příliš pozitivních vzorů, domnívám se, že učitel může mnoho z nich navést ke správným hodnotám a postojům, které jim posléze umožní úspěch v životě.

Seznam použitých zdrojů

Literatura a internetové zdroje:

- [1] BICEK, Tomáš a kol. (2022). Větrník, č. 180. Větrní: Město Větrní [online], 2022 [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: <http://www.obecvetrni.cz/index.php?page=vetrnik>

- [2] CÍFKA, Stanislav (1965). *Velká stávka papírenských dělníků v roce 1925 ve Větrní*. Rozpravy Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, Řada společenských věd – číslo 1. 1. vydání. České Budějovice, 1965.

- [3] ČAPEK, Robert (2020). *Líný učitel: kompas moderního učitele*. Dotisk 1. vydání. Praha: Raabe, Dobrá škola, 2020. ISBN 978-80-7496-456-5.

- [4] ČSÚ (2015). *Historický lexikon obcí České republiky - 1869 – 2011, okres Český Krumlov*. Český statistický úřad [online], 21. 12. 2015 [cit. 7. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015

- [5] ČSÚ (2018). *Volby do zastupitelstev obcí 05.10. - 06.10.2018: Obec Větrní*. Volby.cz [online], 2018 [cit. 17. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2018/kv113?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=3102&xobec=545830&xstat=0>

- [6] ČSÚ (2021). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021: Obec: Větrní. *Volby.cz* [online]. 2021 [cit. 17. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps33?xjazyk=CZ&wkraj=3&xobec=545830>
- [7] ČSÚ (2022a). Průměrné mzdy - 3. čtvrtletí 2022. Český statistický úřad [online], 5. 12. 2022 [cit. 21. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-3-ctvrtleti-2022>
- [8] ČSÚ (2022b). *Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2022*. Český statistický úřad [online], 29. 4. 2022 [cit. 12. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>
- [9] DANĚK, Michael (2021). *Větrní není špatné místo pro žití, říká starosta. Problémy s neprizpůsobivými dostaly do zastupitelstva i dělnickou stranu*. Budejcká drbna [online], 1. 3. 2021 [cit. 25. 6. 2022]. Dostupné z: <https://budejcka.drbna.cz/zpravy/spolecnost/30351-vetrni-neni-spatne-misto-pro-ziti-rika-starosta-problemy-s-neprizpusobivymi-dostaly-do-zastupitelstva-i-delnickou-stranu.html>
- [10] DISMAN, Miroslav (2008). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 5. dotisk 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7.
- [11] EXEKUTORSKÁ KOMORA ČR (2023). *Statistiky*. Exekutorská komora ČR [online], 2023 [cit. 26. 3. 2023]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/mapa>
- [12] FOTOKRONIKA VĚTRNÍ (2021). In: *Oficiální stránky města Větrní* [online]. [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: <http://www.obecvetrni.cz/index.php?page=fotogl>

- [13] GABAJOVÁ, Zuzana (2015). *Větrní chce předcházet kriminalitě*. Českokrumlovský deník [online], 21. 1. 2015 [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/vetrni-plan-prevence-kriminality.html
- [14] GOFFMAN, Erving (2003). *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Přeložil Tomáš PRÁŠEK. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2003. ISBN 80-86429-21-0.
- [15] GORDON, David (2007). *History and Development of Social Exclusion and Policy*. In: ABRAMS, Dominic; CHRISTIAN, Julie a GORDON, David (2007). *Multidisciplinary Handbook of Social Exclusion Research*. Hoboken, NJ: John Wiley [online], 2007 [cit. 14. 2. 2023], s. 193 – 210. ISBN 978-0-470-09513-3.
- [16] HAVRDOVÁ, Zuzana a kol. (2013). *Mít život ve svých rukou: o oblastech a postupech práce komunitního pracovníka ve vyloučených lokalitách*. Praha: Český západ a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2013. ISBN 978-80-87398-32-6.
- [17] HISTORIE MĚSTA VĚTRNÍ (2014). In: *Oficiální stránky města Větrní* [online]. [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.obecvetrni.cz/index.php?page=historie>
- [18] JAHODA, Marie a kol. (2013). *Marienthal: sociografie komunity nezaměstnaných*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Poprvé v češtině. ISBN 978-80-210-6226-9.

- [19] KAJANOVÁ, Alena; URBAN, David a HAJDUCHOVÁ, Hana (2016). *Závěr - shrnutí, doporučení, intervence*. In: KAJANOVÁ, Alena a kol. (2016). *Sociální determinanty zdraví u obyvatel sociálně vyloučených lokalit žijících v Jihočeském kraji*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 85 - 88. ISBN 978-80-7422-545-1.
- [20] KÁNDLOVÁ, Lucie (2011). *Radnice ve Větrní chce Romy naučit pracovat a platit nájem*. Idnes.cz [online], 6. 9. 2011 [cit. 25. 6. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/radnice-ve-vetrni-chce-romy-naucit-pracovat-a-platit-najem.A110906_121147_budejovice-zpravy_pp
- [21] KATRŇÁK, Tomáš (2004). *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Slon, 2004. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-29-6.
- [22] KELLER, Jan (2014). *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-490-0.
- [23] KYSELOVÁ, Zuzana (2020). *Zaměstnanost na Krumlovsku je zatím příznivá. Jak dlouho?* Českokrumlovský deník [online], 2020 [cit. 26. 3. 2023]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/zamestnanost-na-krumlovsku-je-zatim-prizniva-jak-dlouho-20201015.html
- [24] MAHDALÍČKOVÁ, Jana (2014). *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-589-4.
- [25] MAREŠ, Petr (1999). *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3.

- [26] MARMOT, Michael a BELL, Ruth (2009). *The Socioeconomically Disadvantaged*. In: LEVY, Barry a SIDEL, Victor (2009). *Social Injustice and Public Health*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 25 - 45. ISBN: 978-0-19-538406-2.
- [27] MAYROVÁ, Anna (2022). *Bídníci: proč společnost pohrdá nezaměstnanými, ale přesto je potřebuje*. Přeložila Zuzana SCHWARZOVÁ. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1038-2.
- [28] MĚSTSKÝ ÚŘAD VĚTRNÍ (2022). *Oznámení o době a o místě konání voleb*. In: Oficiální stránky města Větrní [online]. Větrní, 7. 9. 2022 [cit. 17. 9. 2022]. Dostupné z: http://www.obecvetrni.cz/deska_download.php?id=1487
- [29] MIŠOVIČ, Ján (2019). *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 2019. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.
- [30] MOREE, Dana (2022). *Meziprostory*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5035-7.
- [31] NEDBÁLKOVÁ, Kateřina (2021). *Tichá dřina: dělnictví a třída v továrně Baťa*. Praha: Display, 2021. ISBN 978-80-907883-1-2.
- [32] O'CONNOR, Alice (2016). *Poverty Knowledge and the History of Poverty Research*. In: BRADY, David a BURTON, Linda M. (2016). *The Oxford Handbook of The Social Science of Poverty*. New York: Oxford University Press [online], 2016 [cit. 26. 1. 2023], s. 169 - 192. ISBN 978-0-19-991405-0. Dostupné z: <https://libgen.rocks/ads.php?md5=51581E61AAB5B3B3279B934E4DE81DF7>

- [33] PROKOP, Daniel (2022). *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. 3. vydání. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1078-8.
- [34] RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (2021). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online], 2021 [cit. 17. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/> (<https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021.pdf>)
- [35] RAY, Oakley a KSIR, Charles (1996). *Drugs, society, and human behavior*. 7. vyd. St. Louis: Mosby – Year Book, 1996. ISBN 0-8151-7116-1.
- [36] SEDLÁČKOVÁ, Petra (2007). *Sociální vyloučení*. In: NIKOLAI, Tomáš a kol. (2007). *Příběhy ze špatné čtvrti aneb jak pracovat s tématem segregace nejen ve školství*. Praha: Člověk v tísni, 2007, s. 10 – 18. ISBN 978-80-86961-45-3.
- [37] SESSA, Ben (2022). *Změněné stavy: mysl, drogy a kultura*. Přeložil Jiří PILUCHA. Praha: Dokořán, 2022. Pergamen. ISBN 978-80-7675-063-0.
- [38] SIEGLOVÁ, Dagmar (2019). *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.
- [39] SMRČKA, Luboš (2010). *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.

- [40] SOUČASNOST MĚSTA VĚTRNÍ (2016). In: *Oficiální stránky města Větrní* [online]. [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.obecvetrni.cz/index.php?page=soucasnost>
- [41] SPOLKOVÝ ŽIVOT - VĚTRNÍCI (2014). In: *Oficiální stránky města Větrní* [online]. [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné z: <http://www.obecvetrni.cz/index.php?page=spolky>
- [42] STANDING, Guy (2018). *Prekariát*. Přeložili Antonín HANDL a Petr JANUS. V Praze: Rubato, 2018. ISBN 978-80-87705-64-3.
- [43] ŠIKULOVÁ, Renata (2008). *Koncept zvyšování potenciální školní úspěšnosti dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí*. In: BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana a kol. (2008). *Edukace v kontextu sociální exkluze*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2008, s. 64 – 93. ISBN 978-80-7414-083-9.
- [44] ŠILHAN, Milan (2014). *Architekti navrhli vilu papírníka Hanse Spira v obci Větrní do drsného podnebí*. Novinky.cz [online], 2014 [cit. 23. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/clanek/architekti-navrhli-vilu-papirnika-hanse-spira-v-obci-vetrni-do-drsneho-podnebi-227445>
- [45] TOUŠEK, Ladislav (2007). *Co je to sociální vyloučení?* In: BROŽ, Miroslav, KINTLOVÁ, Petra a TOUŠEK, Ladislav (2007). *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi [online], 2007 [cit. 3. 2. 2023], s. 6 - 16. ISBN 978-80-86961-27-9. Dostupné z: <https://tadyated.org/wp-content/uploads/2015/01/cp.pdf>

- [46] TOUŠEK, Ladislav a kol. (2018). *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk, 2018. Společensko-ekologická edice. ISBN 978-80-7239-340-4.
- [47] TRÖSTER, Martin (2011). *Lidovou písni proslavila Větrní široko daleko*. Českokrumlovský deník [online], 2011 [cit. 23. 6. 2022]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/lidovou-pisni-proslavila-vetrni-siroko-dal20110607.html
- [48] VALIŠOVÁ, Alena a KOVAŘÍKOVÁ Miroslava (2021). *Obecná didaktika a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3249-2.
- [49] VEČERNÍK, Jiří (2011). Empirický výzkum chudoby v českých zemích ve třech historických obdobích. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. Praha, 2011 [cit. 3. 2. 2023]. Dostupné z: http://dav.soc.cas.cz/uploads/eba969bf33d120f15db9bbdb8ce4b1098e8c24af_DaVp133_146%20Vecernik.pdf
- [50] WALACH, Václav (2018). *Zdroje nebezpečnosti v sociálně vyloučené lokalitě*. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 54 (2) [online], 2018, s. 253-276 [cit. 19. 11. 2022]. Dostupné z: https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-201802-0004_the-sources-of-insecurity-in-a-socially-excluded-locality.php
- [51] WEDLICHOVÁ, Iva (2008). *Vliv sociálního a etnického prostředí na osobnostní vývoj dítěte*. In: BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana a kol. (2008). *Edukace v kontextu sociální exkluze*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2008, s. 9 - 32. ISBN 978-80-7414-083-9.

Respondenti:

- [1] BICEK, Tomáš (2022). Vyučující ZŠ Větrní. Dotazování se uskutečnilo písemnou formou v dubnu 2022.

- [2] JÁNOVÁ, Halka (2022). Ředitelka ZŠ Větrní. Rozhovor se uskutečnil dne 19. 4. 2022 ve Větrní.

- [3] JURAŠOVÁ, Drahomíra (2022). Terénní pracovnice ve Větrní. Rozhovor se uskutečnil dne 19. 7. 2022 ve Větrní.

- [4] KALISTOVÁ, Marie (2022). Kronikářka Větrní. Rozhovor se uskutečnil dne 2. 11. 2022 ve Větrní.

- [5] KRÁK, Antonín (2022). Starosta města Větrní. Rozhovor se uskutečnil dne 15. 6. 2022 ve Větrní.

- [6] KUBALÁK, Martin (2022). Vyučující ZŠ Větrní. Rozhovor se uskutečnil dne 21. 4. 2022 ve Větrní.

- [7] Policista z Obvodního oddělení Policie ČR ve Větrní (2022). Respondent si nepřál zveřejnit své jméno. Rozhovor se uskutečnil dne 18. 6. 2022 ve Větrní.

Identita respondentů z řad běžných obyvatel zůstává na základě dohody utajena.

Přílohy

Pozn.: Seznam otázek pro respondenty a přepis rozhovorů s respondenty je odevzdán v elektronické podobě ve zvláštním souboru.

Obrázky

Není-li u obrázku uvedeno jinak, byl pořízen autorem práce.

Obr. 1: Vstup do budovy ZŠ Větrný, 19. 4. 2022.

Obr. 2: Supermarket v horní části Větrný, 19. 4. 2022.

Obr. 3: Autobusová zastávka v horní části Větrní -
zábradlí má zřejmě zabránit předbíhání, 19. 4. 2022.

Obr. 4: Kostel ve Větrní, 15. 6. 2022.

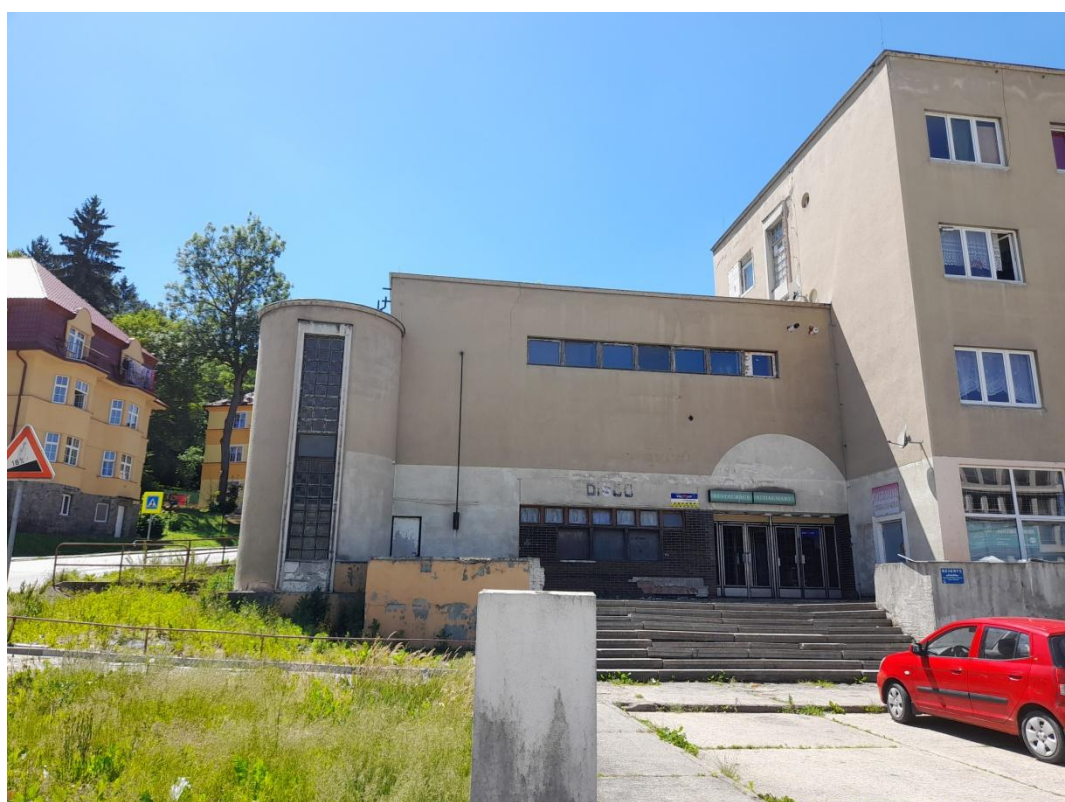
Obr. 5: Městský úřad Větrný, 15. 6. 2022.

Obr. 6: Papírny Větrný, 15. 6. 2022.

Obr. 7 a 8: Papírny Větrník, 15. 6. 2022.

Obr. 9 a 10: Ubytovna v dolní části Větrní, místními nazývaná „Společňák“ (původně se zde nacházel Společenský dům, ve kterém probíhaly kulturní akce), 15. 6. 2022.

Obr. 11 a 12: Nepořádek u „Společňáku“, 17. 6. 2022.

Obr. 13: Obvodní oddělení Policie ČR ve Větrné, 15. 6. 2022.

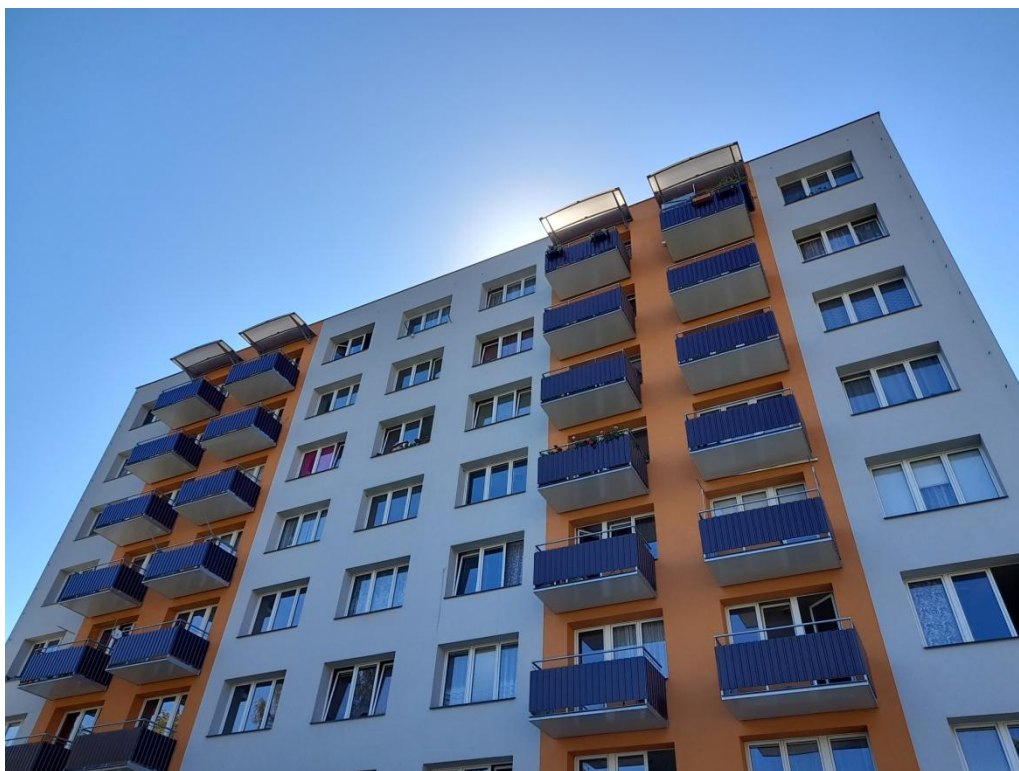
Obr. 14: Klubovna pro děti a mládež v Rožmberské ulici, ve které se pořádají kroužky i doučování, 19. 7. 2022.

Obr. 15: Pavlačový dům v Rožmberské ulici, 19. 7. 2022.

Obr. 16: Jeden z domů v Rožmberské ulici, 19. 7. 2022.

Obr. 17: Panelový dům v Šumavské ulici (forma společ. vlastníků jednotek), 19. 7. 2022.

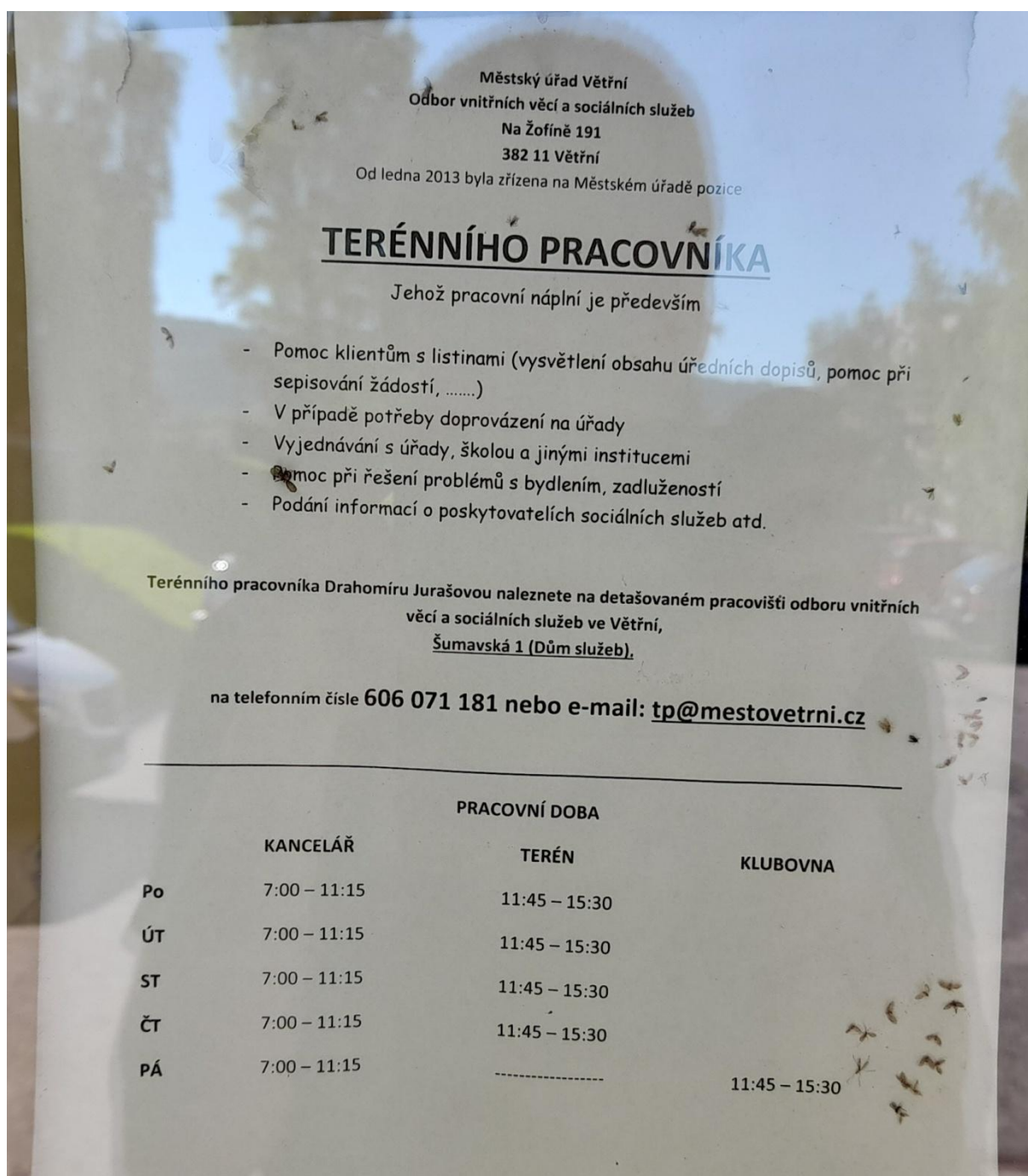
Obr. 18: Chodba panelového domu v Šumavské ulici, 19. 7. 2022.

Obr. 19: Poničené schránky v panel. domě v Šumavské ul., 19. 7. 2022.

Obr. 20: Ošacovací obchod v Domě služeb, 19. 7. 2022.

Obr. 21: Informace o práci terénní pracovnice před kanceláří v Domě služeb (Dům služeb se nachází v Šumavské ulici, pod jednou střechou je zde kancelář terénní pracovnice, Ošacovací obchod i pobočka České pošty), 19. 7. 2022.

Upozornění

**Zdarma poskytujeme ošacení
v Ošacovacím obchodě ve VĚTŘNÍ**

sociálně slabším občanům:

- sociálně slabým občanům na základě vydaného doporučení MěÚ - sociálního odboru (doporučení platí 1 měsíc od vydání, počet kusů oděvů pouze na výměnu – max. dva kusy/osoba – toto omezení platí pro všechny kategorie)
- osobám postiženým přírodní katastrofou
- osobám bez přístřeší, uprchlíkům, azylantům
- osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody
- osobám ve výkonu trestu odnětí svobody
- sociálně slabým rodinám se 3 a více dětmi
- těžce zdravotně postiženým
- matkám (otcům) samoživitelům

Skutečnost je nutné potvrdit personálu Ošacovacího obchodu
čestným prohlášením – podpisem, k nahlédnutí občanským
průkazem a průkazem zdravotní pojišťovny – u dětí.

Odběr šatstva pro rodiny s dětmi do věku 18 let:

3 dětmi v hodnotě	300,- Kč/měsíc
4 dětmi v hodnotě	400,- Kč/měsíc
5 dětmi v hodnotě	500,- Kč/měsíc
6 dětmi v hodnotě	600,- Kč/měsíc
7 dětmi v hodnotě	700,- Kč/měsíc

**Možnost odběru ošacení pro osoby s ZTP, ZTP/P a seniory v hodnotě 100,-
Kč/osoba/měsíc.**

Oblastní spolek Českého červeného kříže Český Krumlov

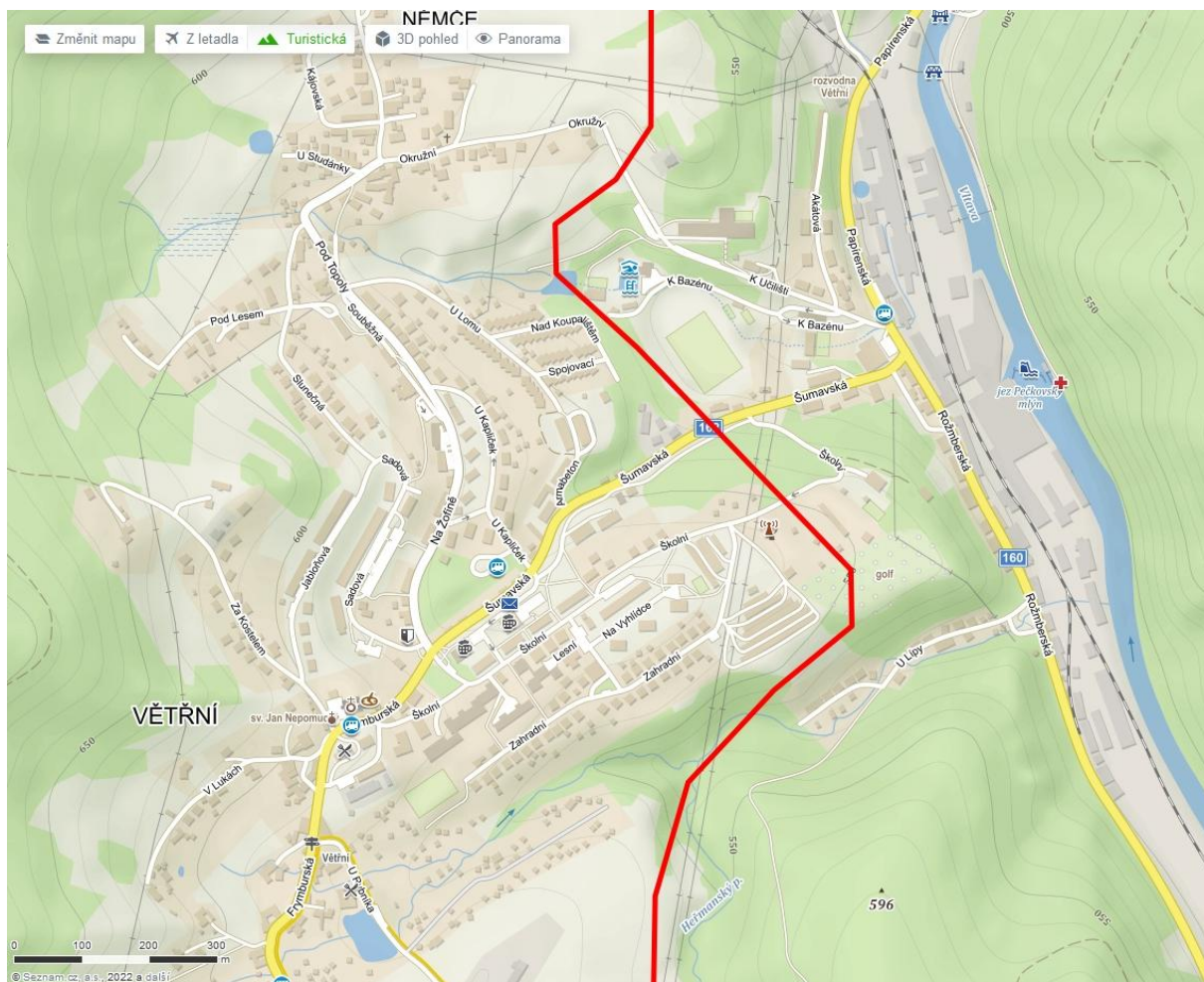
Obr. 22: V Ošacovacím obchodě mohou vybraní občané získat oblečení zdarma, případně ho lze levně zakoupit, 19. 7. 2022.

Obr. 23: Nepořádek u panelového domu v Šumavské ulici, 9. 8. 2022.

Obr. 24: Nepořádek u pavlačového domu v Rožmberské ulici, 9. 8. 2022.

Obr. 25: Rozdělení Větrní na dvě části tak, jak jej vnímá autor práce (červená linie). Vlevo horní část, vpravo dolní. Mapový podklad: *Mapy.cz (Seznam.cz)* [online] [9. 9. 2022].

Dostupné z: <https://mapy.cz/>.